

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

VANHEMMAT OSALLISINA
- KÄSITTEISTÖÄ JA MENETELMÄN KEHITTELYÄ

(toim.) Pirjo Pukari
20.12.06

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikkö
Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan yksikkö
Professorintie 5
90220 Oulu

SISÄLTÖ

VARHAISKASVATUS OSALLISUUDEN NÄKÖKULMASTA	1
<i>Seija Järvi</i>	
1 JOHDANTO	1
2 OSALLISUUDEN ULOTTUVUUKSISTA VARHAISKASVATUSPALVELUISSA	1
3 OSALLISUUDEN VAHVISTAMISEN MERKITYKSESTÄ JA MAHDOLLISUUKSISTA	7
LÄHTEET	10
VANHEMPIEN OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN – RAPORTTI PILOTTIHANKKEESTA	14
<i>Pirjo Pukari</i>	
1 HANKKEEN TAUSTA JA TAVOITTEET	14
2 HANKKEEN TOTEUTUS VUONNA 2005	15
3 DIALOGINEN VERTAISPROSESSI JA SEN ARVIOINTI	19
4 OSANA VASUT KUNTOON –HANKKEEN TOIMINTAA VUONNA 2006	27
5 YHTEENVETO	30
LÄHTEET	34
KIRJOITTAJAT	35
LIITTEET	36

VARHAISKASVATUS OSALLISUUDEN NÄKÖKULMASTA

Seija Järvi

- 4 JOHDANTO
- 5 OSALLISUUDEN ULOTTUVUUKSISTA VARHAISKASVATUSPALVELUISSA
- 6 OSALLISUUDEN VAHVISTAMISEN MERKITYKSESTÄ JA MAHDOLLISUUKSISTA

1 JOHDANTO

Osallisuus, dialogisuus ja toimijoiden valtaistuminen ovat olleet viime aikoina olennaisia teemoja hyvinvointipalvelujen kehittämistä ja kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia pohdittaessa. Osallisuuden olemus onkin kiinnostava kysymys. Mikä on osallistumisen ja osallisuuden ero? Onko kyse osallisuudesta johonkin vai osattomuudesta jostakin? Onko osallisuuden vastinpari ei-osallisuus, syrjäytyminen vaiko syrjäytetyksi tai huomiotta jätetyksi tuleminen? Mitä osallisuudella ylipäänsä tarkoitetaan ja millä tavalla osallisuus toteutuu varhaiskasvatuspalveluissa kun tarkastellaan vanhempien, lasten tai työntekijöiden osallisuutta? Miten vanhempien osallisuuden vahvistaminen poikkeaa työyhteisöjen kannalta perinteisestä perheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä tai miten se liittyy nykyiseen käsitykseen varhaiskasvatuksen kasvatuskumppanuudesta? Tässä suppeassa artikkelissa en pyri enkä edes kykenisi löytämään kattavia vastauksia yllä oleviin moninaiisiin kysymyksiin niiden olennaisuudesta huolimatta. Artikkelin ensimmäisessä osiossa luonnostelen kuitenkin kehystä paikantaa osallisuuden nykytila / tavoitetila varhaiskasvatuspalveluissa. Toisessa osassa pyrin kuvaamaan yleisemmin, miksi osallisuuden vahvistaminen hyvinvointipalveluissa on tärkeää, minkälaisia mahdollisuuksia meillä tähän on käytettävissä ja minkälaista työmenetelmää lähdettiin kokeilemaan Vasut kuntoon – hankkeen pilotoinnissa.

2 OSALLISUUDEN ULOTTUVUUKSISTA VARHAISKASVATUSPALVELUISSA

On olemassa monia asioita, joista ihminen voi olla osallinen tai osaton. Näitä asioita ovat esim. perhe, ihmissuhteet, sosiaalinen verkosto, kulttuuri, kasvatusta ja vaikuttamismahdollisuudet mutta myös työelämä, toimeentulo, hyvinvointipalvelut, asunto ja vaikkapa omaisuus. Osallisuus voidaan nähdä sekä yksilön kokemuksena että yhteiskunnan rakenteiden tarjoamina mahdollisuuksina osallisuuteen. Sosiaaliset, sivistykselliset ja taloudelliset perusoikeudet ovat yleisiä poliittisia pyrkimyksiä taata kansalaisten osallisuutta. Yksilötasolla osallisuuden perusulottuvuuksia ovat psykologinen (koettu, subjektiivinen), poliittinen (edunvalvonta, vaikuttaminen) ja toiminnallinen (esim. toiminta erilaisissa yhteisöissä) osallisuus.¹ Tarkasteltaessa osallisuutta tunteena tai kokemuksena, sitä kuvaavat esimerkiksi sanan empowerment suomalaiset käännökset voimaantumisen ja valtautuminen² sekä ihmisen tunne siitä, että hän tulee itsensä hyväksytyksi ja että hänen näkemyksiään kuullaan ja otetaan huomioon. Yleensä osallisuuteen liittyvätkin kiinteästi kontekstin ja yhteisöllisyyden kysymykset; miksi, mihin, miten (millä tavoin ja missä rooleissa) tai missä tilanteessa olemme osallisia.

Osallistumisella on tavallisesti viitattu mukanaoloon prosessissa, jossa asianosaisten kannalta tärkeitä asioita käsitellään tai toimeenpannaan³. Osallistuminen on siten ollut toiminnallinen käsite kun taas osallisuuden käsite on ollut sisällöltään kokemuksellisempi ja viitannut yksilön kiinnittymiseen yhteisöön⁴. Nykyisin osallisuuden käsitettä on kuitenkin

---

¹ Hämäläinen, 2004.

² Gretscher, 2002.

³ Anttiroiko, 2003.

⁴ Tuominen, 2004.

käytetty merkityksessä, joka kattaa myös toiminnallisen puolen, ts. osallistumisen mahdollisuuden⁵. Tässä artikkelissa osallistuminen sisältyy osallisuuden käsitteeseen.

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet voidaan jakaa institutionaaliseen ja ei-institutionaaliseen osallistumiseen. Edellisellä tarkoitetaan yleensä ns. edustuksellisen demokratian muotoja kuten vaaleihin osallistuminen, aloiteoikeus, valitusten ja oikaisujen teko sekä kunnallisten kokousten seuraaminen. Jälkimmäinen puolestaan liittyy kaikkeen kansalaisten oma-aloitteiseen toimintaan aina kansalaisaktivismiin saakka, jolloin tavoitteena voi olla vaikkapa alueen palvelujen kehittäminen asukkaiden yhteissuunnittelulla.⁶ Kansalaisyhteiskuntakontekstissa osallisuus rakentuu yhteistyön ja yhteisvastuun varaan⁷. Myös kasvatusjärjestelmään on yritetty viime vuosina avata erilaisin hankkein aiempaa vahvempaa osallistumiskulttuuria⁸

Osallisuudella tarkoitetaan kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen ja päätöksentekoon. Suomessa kansalaisten osallisuus on lähtökohtaisesti kirjattu jo lainsäädäntöön. Perustuslain⁹ mukaan kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen. Julkisen vallan tehtävänä on lain mukaan puolestaan edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Kuntalaissa¹⁰ todetaan, että kunnan asukkaiden ja palvelujen käyttäjillä tulee olla edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Laissa on myös listattu erilaisia asioita, millä tavoin kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää.

Osallisuus palvelujen käyttäjänä, asiakasosallisuus viittaa oikeuksiin ja osallisuuteen itseä koskevissa asioissa ja/tai palvelujen sisällön kehittämiseen asiakkaiden kanssa tehtävän yhteistyön avulla. Myös tälle on olemassa lainsäädännöllinen pohja. Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista¹¹ todetaan, että asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Lasten ja nuorten osallisuudesta on säädetty mm. uudessa nuorisolaissa¹², joka koskee kaikkia alle 29-vuotiaita. Lain tarkoituksena on tukea kasvua ja edistää aktiivista kansalaisuutta. Meillä on myös muita lakeja, joihin kansalaisten osallisuus on kirjattu¹³.

Lakien lisäksi on olemassa monia sekä kansainvälisiä että kotimaisia osallisuuden edistämiseen pyrkiviä asiakirjoja ja periaatesopimuksia. Edellisiä ovat mm. Euroopan neuvoston suositukset kansalaisten osallisuudesta, ihmisoikeusasiakirja, EU:n läheisyysperiaate ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus, jälkimmäisiä mm. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma¹⁴, Suomen Kuntaliiton lapsen oikeuksien peruspilareille (Protection, Provision, Participation) rakentuva lapsipoliittinen ohjelma¹⁵ ja Stakesin valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirja¹⁶.

Meillä Suomessa osallisuuden lainsäädännöllinen ja sopimuksellinen pohja on siis sangen vahva. Sisäasianministeriön osallisuushankkeen kokemusten mukaan kansalaisten osallistuminen ei ensisijaisesti olekaan lainsäädännöstä kiinni. Lainsäädäntö antaa väljät puitteet julkiselle hallinnolle ja siksi merkittävä lähtökohta osallistumisen kehittämiseksi on osallisuuden periaatteiden sisällyttäminen kaikkeen valtion ja kunnan toimintaan ja mm. suoran osallistumisen

---

⁵ Sisäasianministeriö, 2002.

⁶ Vuorela & Veräväinen, 2000.

⁷ ks. esim. Salmikangas, 2004.

⁸ Rantala & Hansen, 2006.

⁹ Suomen perustuslaki 731/1999.

¹⁰ Kuntalaki 365/1995.

¹¹ Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.

¹² Nuorisolaki 72/2006.

¹³ esim. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999; Hallintomenettelylaki 598/1982; Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999.

¹⁴ Hallituksen strategia-asiakirja, 2006.

¹⁵ Suomen Kuntaliitto, 2000.

¹⁶ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2003.

muotojen kehittäminen. Kunnallisia ja seudullisia rakenteita kehitettäessä juuri yhteinen sitoutuminen osallisuuteen on tärkeää.¹⁷

Häikiön (2005) tutkimuksen mukaan kuntalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen muodot riippuvat poliittisesta ja hallinnollisesta kulttuurista, kunnan toiminnan avoimuudesta, päättäjien aloitteellisuudesta ja kuntalaisten omasta aktiivisuudesta. Lait eivät toteudu itsestään vaan niiden toteutumiseksi tarvitaan päättäjien, viranhaltijoiden ja kansalaisten yhteistä tahtoa ja vuoropuhelua. Osallistumisen kannalta on tärkeää, että hallinnon edustajat huomioivat osallistujien näkemykset päätöksenteossa. Osallistuminen muuttuu kuntalaisten kannalta merkityksettömäksi, jos päätöksentekijät sivuuttavat heidän näkemyksensä.¹⁸ Osallistumisen on oltava myös vaikuttavaa, jotta se koettaisiin mielekkääksi.¹⁹ Ihmiset osallistuvat, jos tulevat kuulluksi ja huomioon otetuiksi.

Kuntalaiset ovat kiinnostuneita etenkin heitä itseään koskevista asioista, esimerkiksi lapsiperheet päivähoitosta²⁰. Ihmiset kuitenkin turhautuvat, jos heidän tuottamaansa tietoa ei hyödynnetä. Kuntalaisten asiantuntijuuden myöntäminen edellyttää tuotetun tiedon merkityksellisyyden tunnustamista.²¹ Arkipäivän palvelutilanne on kunnan kannalta demokratian toimivuuden kypsyyskoe, jossa palvelun käyttäjien osallisuus on yksi keskeisistä elementeistä.²² Lasten ja vanhempien osallisuuden vahvistamisessa aivan tavallinen varhaiskasvatuksen arki on avainasemassa.

Osallisuuden toteutumista voidaan edistää eri tavoin. Osallisuuden edistämisen perusstrategiat ovat poliittinen ja pedagoginen. Poliittisesti osallisuutta voidaan edistää ”ulkoisesti” vaikuttamalla yhteiskunnan rakenteisiin, instituutioihin ja lainsäädäntöön, ts. uudistaa yhteiskunnan pintarakenteita. Pedagoginen strategia tähtää osallisuuden edistämiseen ”sisältäpäin” vaikuttamalla ihmisiin, jolloin samalla uudistetaan yhteiskunnan syvärakenteita.²³ Molemmat strategiset lähestymistavat ovat tarpeen eivätkä sulje toisiaan pois. Osallisuuden olemus kiteytyykin hyvin Pirjo Hanhivaaran (2004) sanoissa: ”Osallisuus on yksilön subjektiutta ryhmässä, yhteisössä tai yhteiskunnassa. Osallisuuden edistäminen (osallisuustyö) on yksilön subjektiuden vahvistamista pedagogisin, poliittisin ja kulttuurisin keinoin.”²⁴ Varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaa sellaisten työmuotojen, rakenteiden ja toimintakulttuurien luomista, joissa perheet tulevat kuulluiksi.

Koska osallisuudessa on kyse yhteisöllisyydestä ja kansalaisuuden erilaisista rooleista²⁵ ovat myös osallisuuden kehittämishaasteet monimuotoisia ja näihin rooleihin kytkeytyviä. Varhaiskasvatuspalveluissa vanhemmilla voidaan Anna-Leena Välimäen (2003) mukaan nähdä seuraavia rooleja: 1) palvelutarpeen esittäjän rooli, jolloin vanhemmat määrittävät minkä ikäisenä ja minkälaista päivähoitopalvelua lapsi tarvitsee, 2) asiakkuuden rooli saadun palvelun osalta ja 3) kasvatuksellisen kumppanuuden rooli, jossa toimitaan henkilöstön rinnalla päivähoitossa olevan lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa. Vanhemmat kokevat kuitenkin ongelmalliseksi sen, ettei heillä ole riittävästi tietoa toiminnan sisällöstä eivätkä he koe voivansa vaikuttaa. Siksi tarvitaan menetelmiä vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi.²⁶ Lisäksi on muistettava, että alle kouluikäisten lasten kohdalla myös heidän osallisuutensa toteutuu osin vanhempien kautta. Sitä enemmän mitä pienemmästä lapsesta on kysymys. Seuraavassa kuviossa olen tarkastellut vanhempien osallisuutta suhteessa erilaisiin vanhemmuuden rooleihin varhaiskasvatuspalveluissa:

---

¹⁷ Sisäasianministeriö, 2002.

¹⁸ Häikiö, 2005.

¹⁹ Anttiroiko, 2003.

²⁰ Vuorela & Vereväinen, 2000.

²¹ Salmikangas, 2004.

²² Majoinen, 2002.

²³ Hämäläinen, 2004.

²⁴ Hanhivaara, 2004.

²⁵ ks. esim. Rynnänen, 2001.

²⁶ Välimäki, 2003.

Taulukko 1. Vanhempien osallisuuden aste suhteessa vanhemmuuden rooleihin varhaiskasvatuspalveluissa (Järvi 2005)

Vanhempien rooli	Osallisuuden aste pieni	Osallisuuden aste suuri
palvelutarpeen esittäjänä	viranhaltija määrittelee lapsen hoidon tarpeen ja osoittaa päivähoitopaikan	vanhemmat määrittelevät lapsen hoidon tarpeen ja valitsevat perheen tilanteeseen sopivimman ratkaisun ja hoitomuodon
hyvinvointipalvelun asiakkaana	asiakkaan rooli passiivinen, palvelun vastaanottaja	asiakkaan rooli aktiivinen, palvelun suunnitteluun, toimintamuotoihin ja arviointiin osallistuva
kasvatuskumppanina	rajattu järjestelmälähtöinen osallistuminen	perhelähtöinen kasvatuskumppanuus

Osallisuuden toteutumista voi lähestyä myös ns. päätösvaltatikapuiden avulla. Tanskalaisen Monica C. Madsenin²⁷ lasten ja nuorten osallisuuden toteutumisen tarkasteluun kehittelemiä päätösvaltatikapuita voi muokata myös yleisemmin hyvinvointipalvelujen tarkasteluun käyttäjien osallisuuden näkökulmasta. Seuraavassa olen soveltanut niitä vanhempien osallisuuteen²⁸:

Manipuloitu osanotto:

Ammattilaiset ja päättäjät käyttävät vanhempia hyväkseen edistääkseen omia käsityksiään lasten ja perheiden eduista ja tarpeista; esim. puhutaan vanhempien ja lasten/perheiden edun nimissä ilman että perheiltä itseltään kysytään.

Koristeellinen osanotto:

Vanhempia käytetään ”koristeina” ja passiivisina osallistujina viranomaispuheen täydentämiseksi.

Symbolinen mukanaolo:

Vanhemmat saavat näennäisesti suunvuoron, mutta perimmäisenä tarkoituksena on perheystävällisen kuvan antaminen organisaatiosta – ei perheiden omien intressien ajaminen.

Määrätty tai ilmoitettu osanotto:

Vanhempia kutsutaan mukaan, mutta tietystä syystä ja tietyin ehdoin. Kun vanhemmat ovat ymmärtäneet osallistumisensa syyn, he päättävät itse haluavatko olla mukana vai eivät.

Konsultoiva ja ilmoitettu osanotto:

Varhaiskasvatuksen työntekijät vastaavat projektista/vasusta tms., mutta vanhempien tarpeita, kokemuksia ja kehittämisehdotuksia kysytään ja heillä on mahdollisuus esittää kommenttejaan projektin kuluessa.

Päätösvaltainen osanotto:

Vanhemmilla on vaikutusvaltaa varhaiskasvatuksen toteuttamiseen lapsi-, yksikkö- ja kuntatasolla.

²⁷ vrt. Madsen, 1999.

²⁸ Järvi, 2005.

Aloitteen tekevä osanotto:

Vanhemmat suunnittelevat ja organisoivat omaa osallistumistaan (esim. vertaisryhmät) varhaiskasvatuspalveluissa.

Kasvatuskumppanuuden mukainen osallisuus

toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa sekä vanhempien vertaistoiminnan vahvistaminen (linjaavassa strategiassa, avoimessa dialogissa ja todentuvassa vasussa).

Koska päätösvallassa on eri tasoja eikä osallisuus ole mikään pysyvä tila, on varhaiskasvatuspalvelujen näkökulmasta tärkeää tiedostaa ja osapuolten tehdä sekä itselleen että toisilleen selväksi, millaiseen osallisuuden asteeseen kulloinkin pyritään.

Osallisuus on muutakin kuin päätösvaltaa. Usein se jaetaan seuraaviin ulottuvuuksiin²⁹, jotka toki ovat löydettävissä Madsenin tikapuumallistakin: 1) tieto-osallisuus (tiedottaminen, kuuleminen, kyselyihin vastaaminen, palvelusitoumukset), 2) suunnittelu/konsultaatio- osallisuus (valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta, yhteissuunnittelut ja –foorumit), 3) päätösosallisuus (osallisuutta esim. varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmää, varhaiskasvatuksen toteuttamista ja/tai sisältöjä koskeviin päätöksiin) ja 4) toimintaosallisuus (osallistuminen toimintaan, talkoot, avustukset omien projektien toteuttamisen jne.).

Tämäntyyppinen jaottelu on ollut pohjana osallisuushankkeissa³⁰ ja menetelmäoppaissa³¹, joissa usein korostetaan toimintaa ja yhdessä tekemisen tärkeyttä. Kuitenkin nämä kaikki ulottuvuudet ovat tärkeitä. Varhaiskasvatusta ohjaava tavoite on lapsen hyvinvointi. Asiakaslähtöistä onkin kysyä, kuinka paljon vanhempien on mahdollista omista elämäntilanteistaan riippuen säädellä osallistumisensa intensiteettiä ja toteutumismuotoja, ts. toteutuuko heidän osallisuutensa perheestä vai järjestelmästä käsin. Myös työntekijän on hyvä pohtia miten osallisuus toteutuu hänen kohdallaan. Varhaiskasvatuspalveluissa on yleensäkin syytä kysyä, miten osallisuus oikeasti todentuu omassa kunnassa / yksikössä / lapsiryhmässä tai kunkin vanhemman, lapsen, työntekijän ja päättäjän kohdalla?

Seuraavassa kuviossa olen yhdistänyt vanhemmuuden roolit ja osallisuuden ulottuvuudet. Jäsennys ei ole ollut tämän hankkeen työkalu eikä tuotos. Se voi kuitenkin helpottaa osallisuuden toteutumisen paikannusta, ts. muuttamalla laatikoiden sisällöt kysymysmuotoon tiedetään jo paljon enemmän osallisuuden tilasta. Käytännössä lomakkeesta voi ”täyttää” 2 versiota; ensin nykytilan, sitten tavoitetilan mukaisen.

---

²⁹ Kohonen ym., 2002.

³⁰ Salmikangas, 1998.

³¹ Flöjt, 1999.

Taulukko 2. Jäsennys vanhempien osallisuuden tarkasteluun³²

Osallisuus	tieto- osallisuutena	suunnittelu- osallisuutena	päätös- osallisuutena	toiminta- osallisuutena
palvelu- tarpeen esittäjänä	- tietoisuus kunnan varhaiskasvatus- palveluista ja omista käytettävissä olevista mahdollisuuksista (esim. kunta- lisistä yms.)	- ph-paikkaa hakiessa yhdessä ph-viranomai- sen kanssa - hoitosopimusta tehdessä	- vaikutusmahdol- lisuudet varhais- kasvatuksen palvelutarjontaan kunnassa (esim. poliittisen toiminnan / kuntalaiskyselyjen tms. kautta)	- kansalais- aktivismi (aloitteet, mielenosoitukset) - vasutyössä osallisena oleminen
hyvinvointi- palvelun asiakkaana	- tietojen vaihto, - luottamuk- sellisuus - tietoisuus kunnan linjaavasta strategiasta - tietoisuus vasutyöstä ja mahdollisuus tutustua tehtyihin / tekeillä oleviin vasuihin	- palvelu- suunnitelman tekeminen - kuulluksi tuleminen - laadunarviointi - vasutyössä mukana oleminen	- vaikutus- mahdollisuudet varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmää koskeviin päätöksiin - vaikutus- mahdollisuus lapsen hoitopaikkaan ja -muotoon - vaikutus- mahdollisuus palvelujen kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja toisten vanhempien kanssa	- subjektiiv- mahdollisuus osallistua itselleen sopivalla tavalla - vanhempien vertaisfoorumit - osallisuus palvelujen kehittämiseen yhdessä henkilökunnan ja toisten vanhem- pien kanssa (vasutyö)
kasvatus- kumppanina	- tietoisuus varhais- kasvatuksen sisällöistä ja toimintatavoista - tietoisuus valtakunnalli- sesta / kunnan/ yksikön vasusta	- oman lapsen varhais- kasvatuksen suunnittelu - yksikön tai kunnan vasun työstämisessä mukana oleminen	- osallisuus varhaiskasvatuksen toteuttamista ja/tai sisältöjä koskeviin päätöksiin, esim. arvokeskusteluun - sitoutuminen omalta osaltaan yksikön vasuun	- yhteisöllisyys - vastavuoroisuus - osallistuminen toimintaan - vasun työstäminen vanhemman näkökulmasta

Kysymyksiä tehdessä ja niihin vastatessa ei pidä unohtaa nykyteknologian mahdollistamia uusia yhteydenpidon ja osallisuuden muotoja kuten tiedon ja videokuvan siirtoa vanhempien ja henkilökunnan välillä tai internetin kautta syntyviä foorumeita ja verkostoja.

³² Järvi, 2005.

Pughin³³ mukaan kolme tärkeintä elementtiä laadukkaissa varhaiskasvatuspalveluissa on soveltuva varhaiskasvatussuunnitelma, hyvin koulutettu henkilökunta ja hyvät suhteet vanhempien ja henkilöstön välillä. Varhaiskasvatuspalvelut voivat tarjota vanhemmille tärkeää tukea vanhemmuuteen ja heidän lastensa oppimiseen. Siksi on mielekästä kehittää yhä joustavampia ja käyttäjien tarpeille responsiivisempia palveluja. Jotta voitaisiin arvioida palvelujärjestelmän kykyä reagoida kansalaisten tarpeisiin, olisi tiedettävä millaiset kansalaisten tarpeet eri kunnissa ovat. Pelkin kvantitatiivisin menetelmin tätä on ollut tutkimuksissa vaikea selvittää.³⁴

3 OSALLISUUDEN VAHVISTAMISEN MERKITYKSESTÄ JA MAHDOLLISUUKSISTA

Käsitteellä empowerment on joskus viitattu pelkästään yksilön voimaantumiseen kun taas puhuttaessa emansipaatiosta on tarkoitettu ryhmien vaikutusvallan ja toimintakykyisyyden kasvattamista³⁵. Tässä artikkelissa tarkoitan osallisuuden vahvistamisella näitä molempia merkityksiä. Osallisuuden vahvistaminen on haaste koko palvelujärjestelmälle ja siinä työskentelevien asiantuntijuudelle. Palvelujen laadun kehittämisessä alettiin viime vuosikymmenen lopulla pitää keskeisenä piirteenä oman työn ja palvelujen näkyväksi tekemistä kaikille osapuolille; niin asiakkaille, yhteistyökumppaneille kuin työntekijöille itselleenkin³⁶. Sosiaalipalvelujen uudenlainen asiantuntemus määrittyi Arnkilin ym.³⁷ mukaan neuvottelevaksi; sitä käytetään ja koetellaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa.

Arviointi puolestaan on väline palvelujärjestelmien kehittämisessä. Varhaiskasvatuksen osalta arvioinnissa alettiin korostaa organisaatiosta itsestään lähtevää arviointia ja kehittämistä. Päivähoidon keskeisimmät haasteet liittyivät asiakkaiden mielipiteiden huomioimiseen, kasvatustehtävän korostamiseen ja yhteistyöhön.³⁸ Yleisesti työelämää koskevissa tutkimuksissa kiinnitettiin huomiota myös työntekijöiden osallisuuteen. Työministeriön kaikkiin toimialoihin kohdentuneessa tutkimuksessa osallisuuden todettiin liittyvän toimipaikan reflektiivisyyteen ja kykyyn havaita ja arvioida ympäristönsä muutoksia ja niiden suuntia. Tämä kytkeytyi olennaisesti henkilöstön valtaistumiseen ja palvelujen jatkuvaan innovatiiviseen kehittämiseen.³⁹

Arviointi ajankohtaistui vuosikymmen sitten senkin vuoksi, että hyvinvointipalvelujärjestelmää alettiin organisoida yhä useammin projektimuotoisina kokeilu- ja kehittämishankkeina. Arvioinnin tulisi kuitenkin olla nimenomaan perustoiminnan kiinteä osa ja hyödyttää ennen kaikkea käytännön työtä ja palvelujen käyttäjiä. Asiakkaiden kannalta laadun kehittäminen edellyttää tietoa heidän tarpeistaan, kokemuksistaan ja mielipiteistään. Työntekijöiden kannalta käytännön arviointitoimintaa voidaan kehittää ylhäältä johtamiseen ja hallinnointiin liittyvänä toimintana tai alhaalta ruohonjuuritasolta, työntekijöiden innovaatioista käsin. Arviointia voidaan pitää perusedellytyksenä laatutyön tekemiselle, käytännön kehittämistyölle.⁴⁰ Arvioinnissa on alettukin painottaa yhä enemmän osallisuuskulmaa sekä uusien innovaatioiden mahdollistamista ja toimijoiden valtaistamista.

Osallisuutta korostavan arvioinnin lähtökohtana on eri tahojen ”osakkuus” arvioitavan toiminnan suhteen. Arvioinnissa korostetaan näitä eri tahojen toisistaan poikkeavia intressejä ja nähdään arviointi neuvottelu- ja oppimisprosessina.⁴¹ Osallistavan arvioinnin teoreettinen perusta on toisaalta konsumerismissa (asiakkaan näkeminen kuluttajana), toisaalta konstruktionismissa,

³³ Pugh, 2001.

³⁴ ks. Valtonen & Laine, 2002.

³⁵ Rissanen, Partanen, Pitkänen, Teppo & Salmela, 2004.

³⁶ Rousu & Holma, 1999.

³⁷ Arnkil ym., 2000.

³⁸ Heikkinen, 1998.

³⁹ Anttila & Ylöstalo, 2002.

⁴⁰ Salminen, 2001.

⁴¹ Vuorela, 1990.

valtaistavassa evaluaatiossa tai ns. 4:n sukupolven evaluaatiossa⁴². Itse asiassa valtaistavan, empowerment-evaluaation katsotaan edustavan jo siirtymää evaluaation viidenteen sukupolveen⁴³. Tällainen arviointi pyrkii edistämään ihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa elämäänsä ja valintoihinsa. Sen avulla halutaan tukea toimijoita itse-evaluaatioon ja oppimiseen.⁴⁴ Taustalla on ajatus, ettei toimijoiden kontekstia voi jättää huomiotta ja heidän on itse valtaistuttava toimijoina⁴⁵. Valtaistavassa, osallistavassa arvioinnissa jokainen osallisuustaho tavallaan tuottaa oman reflektiivisen arviointinsa⁴⁶. Empowerment -evaluaatiota luonnehditaan kehittämisen potentiaaliksi, jonka välineitä ovat juuri itsearviointi ja yhteisöllisyys.

Kehittyäkseen vuorovaikutustyö edellyttää yhteistä reflektointia. Kehittämistyön ajattelutapa on muuttunut hallintokeskeisestä kehittämisestä toimijoiden tarpeisiin reagoivaan, ns. toimijalähtöiseen kehittämiseen⁴⁷. Anthony Giddensin (1984) rakenteistumisteoriassa yhteiskunnallisen toiminnan tutkimisen välttämättömäksi edellytykseksi nähdään toiminnan ”virtaavan” luonteen ja kontekstuaalisuuden lisäksi toiminnan suorittajan, subjektin, lähtökohtien huomiointi. Giddens käyttää käsitettä ”toimijan tieto” viitattaessaan tähän yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuvan subjektin tietoon.⁴⁸

Lainsäädännöllisten ja teoreettisten (arviointia koskevien) periaatteiden lisäksi tarvitaan kuitenkin työkaluja, joilla saada asiakkaiden ja käytännön toimijoiden tieto, kokemukset ja ”ääni” esille. On löydettävä keinoja aitoon osallisuuteen ja ihmisten tarpeita palveleviin käytäntöihin. Osallisuuden lisäämiseksi tarvitaan sosiaalisia keksintöjä; toiminnan ja rakenteiden luomista sosiaalisen yhteyden ja osallisuuden ylläpidolle/palauttamiselle⁴⁹ sekä kehittämistyön tueksi⁵⁰. Refleksiivisen asiantuntemuksen kehittymisessä tarvitaan professioiden kannalta areenoita, jotka tämän mahdollistavat. Kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta tulisi kyetä luomaan diskursiivisia toimintatiloja, jotka mahdollistavat elävän mielipiteiden vaihtamisen ja yhteisöllisyyden tunteen kehittymisen⁵¹. Reflektiivinen evaluaatio tunnistaa sekä palvelun käyttäjien että työntekijöiden hiljaisen tiedon merkityksen. Se myös ymmärtää tavallisten ihmisten merkityksen asiantuntijoiden ohella hyvän käytännön arvioinnissa ja pyrkii osallistamaan intressiin.⁵²

Ekologisessa kehyksessä huomio kohdistuu välitöntä toimintaympäristöä laajempiin mutta sen sisällä vaikuttaviin konteksteihin sekä yksilöiden ja heidän edustamiensa ja heitä sitovien sosiaalisten järjestelmien yhteisvaikutukseen, esim. siihen, että yksilöillä on eri mikrosysteemeissä erilaisia rooleja. Vanhemman rooli suhteessa toiseen vanhempaan, vertaiseen, on erilainen kuin hänen roolinsa asiakkaana suhteessa varhaiskasvatuksen profession edustajaan. Kehittämistyössä näkemuserot jonkin tietyn toimintamuodon tavoitteista kuten sitä koskevasta arvioinnistakin ovat yleisiä silloin kun osallisuustahoja on useampia. Esimerkiksi päiväkodin työyhteisössä työntekijöiden keskinäisetkin tulkinnat ”lapsen hyvästä” tai lapsen hyvinvointia edistävästä pedagogiikasta voivat poiketa toisistaan.

Yhteinen dialogi on havaittu hyväksi reflektoinnin välineeksi. Tieto on sen hankinnassa käytetyn menetelmän tuotetta ja sen tuottamisessa käytetyt välineet ja prosessit määräävät ainakin osittain sen mitä saamme selville⁵³. Tutkimusmaailmassa ollaan siirtymässä yhä enemmän vuorovaikutteisiin ja yhteistoiminnallisiin menetelmiin, koska on havaittu yhdessä työskentelyn

---

⁴² Leeuw, 1999; Paasio, 2000.

⁴³ Vuorenmaa, 2001.

⁴⁴ Pohjola, 2000.

⁴⁵ Haverinen, 2000.

⁴⁶ Fetterman, 2000.

⁴⁷ Seppänen-Järvelä, 1999.

⁴⁸ Giddens, 1984.

⁴⁹ Metteri ym., 2000.

⁵⁰ Matthies, 1994.

⁵¹ Rynänen, 2001.

⁵² Shaw, 1999.

⁵³ Fook, 2005.

tuottavan myös yhteistä sitoutumista.⁵⁴ Kansalaisten kannalta kuntiin on kaivattu dialogisempia toimintamalleja, jotka mahdollistavat esim. poliittisen toimeenpanon ja kansalaisyhteiskunnan yhteisiä keskusteluja vaihtoehtoista, valintojen arvoperusteista ja seurauksista kuntalaisten kannalta⁵⁵. Sosiaalinen muutos on sekä henkilökohtaista että kollektiivista ja juuri siksi mahdollisuus henkilökohtaiseen toimijuuteen on sen edellytys⁵⁶.

Hyvinvointipalveluissa on asiakkaiden ja työntekijöiden äänen kuuluville saamiseksi kehitetty käytännön työkaluja, jotka mahdollistavat palautetiedon hyödyntämisen kehittämisprosesseja käynnistettäessä ja niiden aikana. Arviointitutkimuksessa käytetään nykyisin paljon asiakaslähtöisiä arviointimalleja, esim. BIKVAA⁵⁷ Palmuke-projektin yhteydessä tapahtunut metodin kehittäminen (voimavarakeskeiset verkostodialogimenetelmät) oli myös keskeinen projektin tulos.⁵⁸

Reflektoivana, osallistavana kehittämisen areenana ja sosiaalisena keksintönä voidaan pitää myös Vasut kuntoon –hankkeen pilotoinnissa käytettyä dialogisen vertaisprosessin⁵⁹ menetelmää. Se pohjautuu Anna-Leena Välimäen⁶⁰ kehittämään vertaishaastatteluun. Vertaishaastattelu dialogisena menetelmänä sopii hyvin toiminnalle asetettujen ja siinä toteutuvien erilaisten intressien pohdiskeluun. Arvioinnin näkökulmasta vertaishaastatteluissa on kyse itsearviointista, jonka evaluaatiokohteen subjekti itse suorittaa⁶¹. Välimäki kehitti käyttäjälähtöisen ja käytäntöorientoituneen mutta myös tutkimukselliseen käyttöön mainiosti soveltuvan vertaishaastattelumenetelmän jo 1990-luvun alussa. Siitä huolimatta menetelmä oli pitkään suhteellisen tuntematon jopa suomalaisille tutkijoille.

Vertaishaastattelu mahdollistaa toiminnan arvioinnin vertaisen - esim. toisen vanhemman, kollegan, päättäjän jne. kanssa ja laajemmassa kontekstissa eri osapuolten omien näkemysten esiintulon. Palvelun tuottajien näkökulmasta vertaishaastatteluun voidaan kartoittaa ja tehdä näkyviksi verkostotyön osapuolten vahvuudet tai käytännön työssä koetut epäkohdat ja kehittämishaasteet. Keskustelevana foorumina vertaishaastattelu soveltuu tiedonhankintakeinoksi myös vaikutusten ennalta arviointiin hyvinvointipalveluissa. Vertaishaastattelu on edelleen kansainvälisestikin ainutlaatuinen dialoginen menetelmä. Vertaishaastattelutilanne itsessään muodostaa foorumin, jossa erilaiset tulkinnat tuodaan näkyviksi, reflektoitaviksi ja keskusteltaviksi.

Dialoginen vertaisprosessi on refleктоiva vertaishaastattelun sovellus käytännön työn kehittämiseen. Siinä keskustelijat tuottavat itse teemoihin liittyvät tiivistetyt näkemykset mutta keskusteluprosessi jää heidän omaan tietoonsa. Dialogisen vertaisprosessin oletetaan valtaistavan sekä vanhempia että henkilöstöä. Se on prosessimainen työmenetelmä, joka mahdollistaa jatkuvan reflektion varhaiskasvatuksen toimintayksiköissä ja edistää siten osaltaan esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista ja kasvatuskumppanuuden käytännön todentamista.⁶² Dialogisen vertaisprosessin edetessä vanhempien ja henkilökunnan yhteisiin pohdintoihin luodaan samalla myös yhteistä merkityshorisonttia, joka on käsitys yhteisestä päämäärästä tai kohteesta⁶³. Sosiaalisen pääoman näkökulmasta suunta on osallistumisesta osallisuuteen. Osallisuus ei ole pysyvä tila vaan sen toteutumiseksi on luotava mahdollisuuksia. Vasut kuntoon –hankkeessa pilottikunnat ovat lähteneet rakentamaan näitä mahdollisuuksia sisältä päin, dialogisen vertaisprosessin menetelmää käyttäen.

---

⁵⁴ Patton, 2002.

⁵⁵ Haverinen, 1999.

⁵⁶ Fook, 2005.

⁵⁷ Krogstrup, 2004.

⁵⁸ Arnkil ym., 2000.

⁵⁹ Välimäki & Järvi 2005

⁶⁰ Välimäki, 1993; 1994; 2003.

⁶¹ ks. Yliruka, 2000.

⁶² Välimäki & Järvi, 2005.

⁶³ Siisiäinen, 1996.

LÄHTEET

Anttila, Juha & Ylöstalo, Pekka. 2002. Henkilöstön osallistuminen parantaa työllisyyttä ja työelämän laatua. Työpoliittinen Aikakauskirja 2/2002. s.33-48.

Anttiroiko, Ari-Veikko. 2003. Kansalaisten osallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Bäcklund, Pia (toim.)

Arnkil, Tom Erik, Eriksson, Esa & Arnkil, Robert. 2000. Kunnallisten palveluiden dialoginen kehittäminen. Kansallinen työelämän kehittämisohjelma. Työpapereita 11.

Fetterman, David. M. (2000). Foundations of Empowerment Evaluation: Step by Step. Thousand Oaks, CA: Sage.

Fook, Jan. 2005. Kriittisen reflektion perusteoria. FinSoc. Sosiaalialan menetelmien arviointi 1/2005. Stakes.

Fjöjt, Anu. 1999. Nuoret ympäristön kehittäjinä. Nuorten Ääni –ryhmien menetelmäopas. Sisäasiainministeriön Osallisuushanke-katsaus. Helsinki.

Gretschel, Anu. 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Jyväskylän yliopiston kirjasto/Julkaisuyksikkö.

Hallituksen strategia-asiakirja 2006. Hallituksen poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat ja politiikat. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 3/2006.

Hanhivaara, Pirjo. 2004. Nyt pittää olla repäsevä meininki ja osallinen viilinki! – Nuorten osallisuus, hankkeet ja paikallisuus. TUHTI 2004. Pohjoinen nuorisotyön, tutkimuksen ja hallinnon ulottuvuus. Tiivistelmät. Teemaryhmien puheenvuorot. <http://cc.oulu.fi/~vulvinen/tu04tiiv.htm>

Haverinen, Riitta. 1999. Palvelusitoumukset ja hyvinvointivaltion palvelujärjestelmän käänne. Stakes. Tutkimuksia 106. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Haverinen, Riitta. 2000. Valtaistava evaluointi. Arviointitutkimuksen päivä Oulussa 7.8.2000. Luennot.

Heikkinen, Erja. 1998. Subjektiivisin oikeus - päivähoitopalvelut paineiden alla. KuntaSuomi 2004-tutkimuksia nro 11. Acta nro 94. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Häikiö, Liisa. 2005. Osallistumisen rajat. Valta-analyysi kestävän kehityksen suunnittelusta Tampereella. Tampere University Press.

Järvi, Seija. 2005. Paikallisuus, osallisuus, kumppanuus. Väitöskirjatyö. Julkaisematon käsikirjoitus.

Kohonen, Kirsi & Tiala, Toni (toim.) 2002. Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Sisäasiainministeriö. Suomen Kuntaliitto.

Krogstrup, Hanne Kathrine 2004. Asiakaslähtöinen arviointi - Bikva-malli. Hyvät Käytännöt - menetelmäkäsikirja. FinSoc arviointiraportteja. Stakes.

- Leeuw, Frans L. 1999. Luennot Hyvinvointipalvelujen arvioinnin pd -koulutuksessa joulukuussa 1999.
- Madsen, Monica C. 1999. Lasten äänet kuuluviin – Lasten mukaanotto paikalliseen päätöksentekoon. Osallisuushanke. Katsaus. Sisäasiainministeriö.
- Majoinen, Kaija. 2002. Mitä Kuntaliitto tekee demokratian vahventamiseksi? Osallisuushanke. Katsaus 1/2002. Sisäasiainministeriö.
- Matthies, Aila-Leena. 1994. Kehittämistyön dynamiikka – mikä suuntaa katseen ja kuka rajaa kuulon? Teoksessa Lindqvist, Tuija & Rajavaara, Marketta (toim.) Kehittämistyö itseanalyysiin. Stakes. Raportteja 147. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutusjulkaisuja 8/1994.
- Metteri, Anna & Lehtinen, Tuula & Saarnio, Merja. 2000. Kitkasta kuulemiseen – kohti kansalaisen luottamusta. Mikä hätänä? –projektin loppuraportti 1998-2000. Kansalaisareena ry. Omaehtoisen kehityksen julkaisuja. Sarja A, Uudistuva yhteiskunta nro 3. PK-paino Oy. Tampere.
- Paasio, Petteri. 2000. Professori Frans L. Leeuw Hyvinvointipalveljen arvioinnin asiantuntijaohjelman (PD) luennoitsijana. FinSoc news 1/2000.
- Patton, Michael Quinn. 2002. Qualitative Research & Evaluation Methods. 3. Edition. Sage Publications, Inc.
- Pohjola, Anneli. 2000. Kenen arviointia kenelle. FinSoc news 1/2000.
- Pugh, Gillian. 2001. A Policy for Early Childhood Services? In Pugh, Gillian (ed.) Contemporary Issues in the Early Years. Working Collaboratively for Children. Third Edition. Paul Chapman Publishing. A SAGE Publications Company. London.
- Rantala, Jukka & Hansen, Petteri. 2006. Kansalaisvaikuttamishankkeen vaikuttavuus opettajankoulutuksessa – vuoden 2005 toiminnan tarkastelua. Teoksessa Rantala, Jukka & Salminen, Jari (toim.) Kansalaisvaikuttamisen edistäminen koulussa ja opettajankoulutuksessa. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 5. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskus. Hakapaino. Helsinki.
- Rissanen, Pekka & Partanen, Leila & Pitkänen, Sari & Teppo, Teresa & Salmela, Tuula. 2004. Sillanrakentajat. Nuorisotyöttömyyteen ja maahanmuuttajien kotoutumiseen kohdistuneiden projektien arviointi. Helsingin kaupungin tietokeskus. Edita Oy. Helsinki.
- Rousu, Sirkka & Holma, Tupu. 1999. Laadunhallinnan perusteita lastensuojelutyöhön. Toimintamalleja ja työvälineitä kuntien sosiaalitoimistojen laatutyöhön. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.
- Ryynänen, Aimo. 2001. Kunnallista itsehallintoa koskeva uusi ajattelu. Alustus sisäasiainministeriön osallisuusfoorumissa 1.3.2001 (<http://www.intermin.fi/suom/osallisuus/ryynanen.html>).
- Salmikangas, Anna-Katriina. 2004. Nakertamisesta hanketoimintaan. Tapaustutkimus Nakertaja-Hettemmäen asuinalueen kehittämistoiminnasta ja liikunnan osuudesta yhteissuunnittelussa. Studies in Sport Physical Education and Health 95. Jyväskylän yliopisto.

- Salmikangas, Anna-Katriina. 1998. Osallisuus suomalaisessa yhteiskunnassa. Kokemuksia Osallisuushankkeista. Sisäasianministeriön osallisuushanke –katsaus. Sisäasianministeriö. Helsinki.
- Salminen, Mirva. 2001. Laatu ja sen arviointi sosiaalialan työssä. Teoksessa Keränen, Eija, Nissinen, Pasi, Saarvio, Tuula & Salminen, Mirva. Sosiaalialan työn uudet ulottuvuudet. Hygieia. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Tummavuoren kirjapaino Oy. Vantaa.
- Seppänen-Järvelä, Riitta. 1999. Luottamus prosessiin. Kehittämistyön luonne sosiaali- ja terveysalalla. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 104. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Shaw, Ian. 1999. Evaluoi omaa työtäsi. Reflektiivisen ja valtuuttavan evaluaation opas. FinSoc. Sosiaalihuollon menetelmien arviointiprojekti. Työpapereita 4/99.
- Siisiäinen Marti 1996. Mihin yhdistyksiä tarvitaan? Teoksessa Riikonen & Siisiäinen (toim.) Yhdistys 2000. Opintotoiminnan Keskusliitto OK ry, s. 13-34.
- Sisäasianministeriö 2002. Osallisuushanke. Katsaus 1/2002.
- Suomen Kuntaliitto. 2000. Eläköön lapset – lapsipolitiikan suunta. Suomen Kuntaliiton lapsipoliittinen ohjelma. Kuntaliiton painatuskeskus. Helsinki.
- Toivonen, Auli. 2004. Kuntalainen osallistujana. Aukkaiden näkemyksiä osallistumisesta kaupungin suunnitteluun Espoonlahden ja Kaukalahden suuralueilla. Raportteja Espoosta 1/2004. Espoon kaupunki. Kehittämis- ja tutkimusryhmä.
- Valtonen, Hannu & Laine, Juha. 2002. Vastaako päivähoito kansalaisten tarpeisiin? Yhteiskuntapolitiikka. Vol. 67. 1/2002.
- Vuorela, Terho. 1990. Toiminnan arvioinnin tutkimusotteiden kehitys. Valtionhallinnon kehittämiskeskus. VAPK-kustannus. Valtion painatuskeskus. Helsinki.
- Vuorela, Terho & Veräväinen, Kristiina 2000. Uutta osallisuutta pienin askelin. Osallisuushankkeen I vaiheen arviointi. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Vuorenmaa, Maritta. 2001. Ikkunoita arvioinnin tuolle puolen. Uusia avauksia suomalaiseen koulutusta koskevaan evaluaatiokeskusteluun. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 176.
- Välimäki, Anna-Leena & Järvi, Seija. 2005. Vertaishaastattelu ja dialoginen vertaisprosessi. Teoksessa Hyvät käytännöt –menetelmäkäsikirja Riitta Seppänen-Järvelä (toim.): Vertaismenetelmät kehittävän arvioinnin välineinä. Stakes, FinSoc Arviointiraportteja 2/2005. Helsinki 2005
- Välimäki, Anna-Leena. 2003. Peer interview – a reflective method of dialogue and participation. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Välimäki, Anna-Leena. 1994. Vertaishaastattelu. Metodinen kuvaus ja arviointi. Stakes. Raportteja 132. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Välimäki, Anna-Leena. (toim.) 1993. Muutoksen tarinat. Kuntaraportit lasten päivähoidon Vapaasti Vastuullisesti -projektista vapaakunnissa vuosina 1990-1991. Stakes. Raportteja 114. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Yliruka, Laura. 2000. Sosiaalityön itsearviointi ja hiljainen tieto. FinSoc. Sosiaalihuollon menetelmien arviointiprojekti. Työpapereita 2/2000.

VANHEMPIEN OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN – RAPORTTI PILOTTIHANKKEESTA

Pirjo Pukari

- 1 HANKKEEN TAUSTA JA TAVOITTEET
- 2 HANKKEEN TOTEUTUS VUONNA 2005
- 3 DIALOGINEN VERTAISPROSESSI JA SEN ARVIOINTI
- 4 OSANA VASUT KUNTOON –HANKKEEN TOIMINTAA VUONNA 2006
- 5 YHTEENVETO

1 HANKKEEN TAUSTAA JA TAVOITTEET

Oulun läänin kolmessa kunnassa toteutetun pilottihankkeen taustalla on kolme kehittämishanketta: valtakunnan tasolla Stakesin *Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa*, joka sittemmin muuttui *Vasut kuntoon* –hankkeeksi ja paikallisella tasolla *Laatua varhaiskasvatukseen – varhaiskasvatussuunnitelma eläväksi* –hanke. Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa –hanke toteutettiin vuosina 2005-2006 ja sen tehtävänä oli vanhempien osallisuuden vahvistaminen kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä sekä koulutuksen ja konsultaation avulla. Hankkeen tavoitteena oli:

- kartoittaa kunnissa toteutetut vanhempia osallistavat käytännöt varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa (kuntakohtaiset, yksikkökohtaiset ja lapsikohtaiset suunnitelmat)
- tuottaa ja arvioida uusia vanhempia osallistavia käytäntöjä
- analysoida edellä mainituista piloteiksi valittavien kuntien ja asiantuntijoiden kanssa hyvät käytännöt avoimeen käyttöön kaikille kunnille ja seutukunnille
- kehittää koulutuksen ja konsultoinnin malli kunnille ja seutukunnille
- tuottaa vanhemmille tarkoitettu esite varhaiskasvatussuunnitelmasta (painettu ja nettimuotoinen)

Samaan aikaan Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (Poske) koordinoi Oulun läänin alueella LaatuVa-hanketta⁶⁴, jossa oli mukana 22 kuntaa ja jonka tarkoituksena oli tukea kuntia niiden varhaiskasvatussuunnitelmatyössä. LaatuVa -hankkeen tavoitteena oli:

- käynnistää keskustelua lapsista, perheistä ja varhaiskasvatuksesta Pohjois-Suomen alueella
- vahvistaa vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksen suunnittelussa
- tukea kunnallisten, yksikkökohtaisten ja lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista osallistujakunnissa
- kehittää varhaiskasvatusta sisällöllisesti (painopistealueina lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen, vanhemmuuden ja perheiden kasvatustyön tukeminen, varhainen puuttuminen)
- kehittää moniammatillista / monitoimijaista yhteistyötä lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien tahojen välillä
- kehittää ylikunnallista ja seudullista yhteistyötä varhaiskasvatuksen toimijoiden välillä

Stakes ja Poske tekivät yhteistyösopimuksen, jossa Poske sitoutui toteuttamaan Stakesin Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa -hankkeen kehittämissosion Posken Oulun toimintayksikön alueella yhteistyössä **LaatuVa-hankkeen** kanssa. Vanhempien osallisuus –pilotti liittyi varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön ja sitä kautta luontevasti LaatuVa –hankkeeseen.

Painopisteenä Vanhempien osallisuus –pilotissa oli erityisesti yksikkötasolla tapahtuva toiminta. Pilottihankkeen tarkoituksena oli tukea LaatuVa -prosessia ja siinä erityisesti

---

⁶⁴ Laatua varhaiskasvatukseen – varhaiskasvatussuunnitelma eläväksi 2004-2006.

yksikkö- ja lapsikohtaisten Vasujen työstämistä. Pilotin myötä vanhempien osallisuuden vahvistamiseen varhaiskasvatuksessa pyrittiin löytämään konkreettisia työtapoja.

Vanhempien osallisuus –pilotin tavoitteena oli tuottaa, kokeilla ja arvioida uudenlaisia tapoja osallistaa vanhempia varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön. Peruslähtökohtana oli Stakesissa kehitelty **dialogisen vertaisprosessin menetelmä**⁶⁵, jota pilottiyksiköissä on kokeiltiin ja edelleen kehitettiin. Dialogisessa vertaisprosessissa keskustellaan pareittain tai pienissä ryhmissä teemoista, joihin halutaan keskusteluun osallistuvien mielipiteitä. Keskustelun aikana parit kirjaavat teemakohtaisesti yhteisen näkemyksensä paperille. Seuraavaksi kaikkien pariin mielipiteet kootaan yhteiseksi koosteeksi, jonka pohjalta käydään keskustelua sekä sovitaan toimenpiteistä ja yhteisistä käytänteistä.

Pilottihankkeen toiminta perustui ehdottomaan **vapaaehtoisuuteen** niin kunta- ja yksikötasolla kuin vanhempien osallisuuden määrittelemisessä. Tavoitteena oli, että vanhemmat kokevat, että heitä kuullaan ja että he pystyvät vaikuttamaan lastaan koskevissa asioissa päivähoitossa.

Vanhempien osallisuus -pilottihanke toteutettiin 1.8.2005-31.12.2006⁶⁶ välisenä aikana. Kehittämissuunnitelma laadittiin aluksi vuoden 2005 loppuun saakka, jonka jälkeen sovittiin jatkotavoitteet ja –toimenpiteet. Tässä raportissa kuvataan ensin pilottihankkeen toteutusta ja vanhempien osallisuuden vahvistamiseen tähtäävistä kokeiluista syntyneitä kokemuksia vuoden 2005 aikana (ks. kooste liite 1). Luvussa 3 raportoidaan pilottihankkeen toteutumista vuonna 2006 (ks. kooste liite 2). Lopuksi esitellään tuloksia koko pilottihankkeen aikana toteutetusta arvioinnista.

2 HANKKEEN TOTEUTUS VUONNA 2005

2.1 Hankkeen pilottiyksiköt

Poske kutsui yhteistyössä Stakesin kanssa muutamia LaatuVa –hankkeeseen osallistuvien kuntien alueella sijaitsevia päivähoitoyksiköitä kokeilemaan ja kehittelemään vanhempien osallisuuden vahvistamiseen tähtäävää dialogista vertaisprosessimenetelmää. Päivähoidon yksiköihin otettiin yhteyttä puhelimitse kesäkuussa 2005 ja kysyttiin heidän alustavaa kiinnostustaan toimintaa kohtaan. Heille lähetettiin sähköpostitse saatekirje, jonka liitteenä olivat toiminnan eteneminen ja aikataulu (liite 1) sekä pilottiyksiköiden tehtävät.

Sitovien ilmoittautumisien perusteella **pilottiyksiköiksi** valikoitui 7 päivähoiton yksikköä eri puolilta Oulun lääniä: Linnanmaan päiväkotit Oulusta, Sateenkaaren ja Leppiksen ryhmäperhepäiväkodit Ruukista, Repolan päiväkotit Ruukista, ryhmäperhepäiväkodit I ja II sekä perhepäivähoito Taivalkoskelta. Jokaiseen kuntaan nimettiin vastuuhenkilö. Linnanmaan vastuuhenkilönä on toiminut päiväkodin johtaja Arja Fagerholm, Ruukissa vastuuhenkilönä on ollut perhepäivähoidon ohjaaja Sari Mällinen ja Taivalkoskella lastentarhanopettaja Sirpa Kinnunen.

Linnanmaan päiväkotit Oulussa toimii yliopiston läheisyydessä, asuntoalueen keskellä. Suuri osa asiakaskuntaa muodostuu perheistä, joissa vanhemmat ovat opiskelijoita tai työssä yliopistolla. Näkyvänä ryhmän päiväkodissa muodostavat maahanmuuttajaperheet, joita toimintakaudella 2005-2006 oli kymmenen. Päiväkodissa on neljä osastoa sekä esiopetusryhmä, joka toimii toisissa tiloissa Tellervontiellä. Esiopetusryhmä ei osallistunut hankkeeseen. Hankkeen alkaessa syksyllä 2005 päiväkodin lapsista alle 3 -vuotiaita oli 24 ja 3 vuotta täyttäneitä tai vanhempia oli 42. Lisäksi esiopetusryhmässä oli 18 osapäiväistä esioppilasta, joiden ryhmä ei siis ollut tässä hankkeessa mukana. Syksyllä 2005 aloitti hankkeessa mukana olevissa ryhmissä noin 20 uutta lasta. Linnanmaan päiväkodin henkilöstöön kuului 13 kasvatusvastuussa olevaa (2 osa-aikaista) työntekijää, kaksi lastentarhanopettajaa esiopetusryhmässä, johtaja, laitosapulainen, osa-aikainen perhepäivähoitaja ja harjoittelijoita. Koulutukseltaan henkilöstössä oli viisi

⁶⁵ ks. artikkeli: Välimäki, A-L & Järvi, S. Vertaishaastattelu ja dialoginen vertaisprosessi. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä (toim.) Stakes, FinSoc Arviointiraportteja 2/2005. Helsinki 2005.

⁶⁶ Stakesin vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa – hanke muuttui vuonna 2006 Vasut kuntoon –hankkeeksi.

lastentarhanopettajaa, kahdeksan lastenhoitajan nimikkeellä olevaa, joista osalla oli lastenhoitajan koulutus, osalla lähihoitaja- tai oppisopimuskoulutus.

Ruukin kunnasta hankkeessa mukana olivat Sateenkaaren Ryhmäperhepäivähoito Ruukin keskustasta, Ryhmäperhepäivähoito Leppis Paavolasta sekä Repolan päiväkotito Revonlahdelta. Toimintakaudella 2005-2006 Sateenkaaren Ryhmäperhepäivähoidossa toimi kaksi ryhmistä, joista toinen oli 12 -paikkainen ryhmä ja toinen 8 -paikkainen pidennetty päiväryhmä. Sateenkaaren päiväryhmässä oli 16 lasta ja pidennetyssä päiväryhmässä 12 lasta. Ryhmäperhepäivähoito Leppis oli 12 -paikkainen. Leppiksessä lapsia oli 15. Repolan päiväkodissa toimi yksi ryhmä, jossa oli 21 paikkaa. Lapset voivat ryhmässä olla 1-6 -vuotiaita. Hankevaiheessa siellä oli 19 lasta. Yhteensä Ruukin hankkeessa mukana olevissa päivähoitoyksiköissä oli 62 lasta, joista kaksi aloitti päivähoiton näissä ryhmissä syksyllä 2005. Henkilöstöä Sateenkaaren päiväryhmässä oli kolme ja pidennetyssä päiväryhmässä samoin kolme. Leppiksessä työskenteli kolme vakituista hoitajaa ja yksi työelämävalmennuksessa oleva. Repolan päiväkodissa oli myös kolme vakituista työntekijää, joista yksi oli koulutukseltaan lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa. Lisäksi ryhmässä työskenteli yksi vakituinen osa-aikainen perhepäivähoitaja ja yksi perhepäivähoitaja henkilökohtaisena avustajana.

Taivalkosken kunnasta hankkeessa mukana oli kunnan perhepäivähoito sekä Ryhmäperhepäiväkoti I ja Ryhmäperhepäiväkoti II. Ryhmäperhepäiväkotien tilat olivat Taivalkosken keskustassa. Perhepäivähoito sijoittui eri puolille kuntaa. Hoito perhepäivähoidossa tapahtui hankkeen alkaessa vuonna 2005 hoitajien kotona, koska kukaan lapsista ja perheistä ei tarvinnut lapsen kotona tapahtuvaa hoitoa. Perhepäivähoidossa oli 35 lasta, joista syksyllä 2005 aloittaneita lapsia oli yhdeksän. Ryhmäperhepäiväkodit olivat 12 -paikkaisia. Ryhmäperhepäiväkoti I oli vuorohoitopaikka, jossa oli hoidossa 16 lasta. Syksyllä 2005 aloittaneita lapsia siellä oli neljä lasta. Ryhmäperhepäiväkodissa II lapsia oli 14. Niistä yhdeksän oli aloittanut syksyllä 2005. Kaikkiaan hankkeessa mukana olevissa Taivalkosken päivähoitoyksiköissä lapsia oli hankkeen aloitusvaiheessa 65, joista 22 lasta aloitti päivähoitossa syksyllä 2005. Taivalkoskella työskenteli pilottivaiheessa omassa kodissaan 11 perhepäivähoitajaa. Ryhmäperhepäiväkodissa I työskenteli viisi perhepäivähoitajaa, joista kaksi oli osa-aikaeläkkeellä ja työssä vuoroviikoin. Ryhmäperhepäiväkodissa II oli töissä perhepäivähoitaja, lastenhoitaja, lastentarhanopettaja, keittäjä-siivooja sekä harjoittelija.

Kun tarkastellaan hankkeessa mukana olevia pilotteja kuntakohtaisesti (taulukko 3), voidaan havaita, että erilaisista päivähoitomuodoista riippumatta lasten määrä oli reilu kuusikymmentä jokaisessa pilottikunnassa. Samoin henkilöstön määrässä oli vain vähäisiä eroja. Syksyllä 2005 päivähoitossa aloittaneita lapsia oli sekä Oulun että Taivalkosken pilottiyksiköissä molemmissa noin kaksikymmentä. Sen sijaan Ruukin pilottiyksiköissä uusia lapsia oli vain kaksi.

Taulukko 3. Henkilöstön ja lasten määrä pilottiyksiköissä syksyllä 2005 kunnittain

	Linnanmaa	Ruukki	Taivalkoski
Henkilöstön määrä	17	16	21
Lasten määrä	66	62	65
Uusia lapsi päivähoitoyksiköissä yhteensä	20	2	22

2.2 Hankkeen tukirakenteet

Pilottihankkeen **tukirakenteen** ovat muodostaneet hankkeen koordinointi ja suunnittelu, seminaarit sekä konsultaatio. Hankkeen koordinoinnista ja suunnittelusta sekä seminaareista ovat vastanneet Stakes ja Poske yhdessä. Pilottikuntien konsultaatiosta on vastannut Poske. Kuviossa 1 esitellään pilottihankkeen tukirakenteet, pilottiyksiköt ja tavoitteet vuonna 2005.

Kuvio 1. Vanhempien osallisuuden vahvistaminen –pilottihanke vuonna 2005

Stakesissa Vanhempien osallisuus-hankkeen vastuuhenkilönä toimi kehittämisspäällikkö Anna-Leena Välimäki. Posken varhaiskasvatustiimi oli mukana pilottihankkeessa miltei kokonaisuudessaan. Päävastuu oli kehittämisspäällikkö Anna-Maija Puroilalla ja projektisuunnittelija Pirjo Rautiolla sekä projektisuunnittelija Seija Järvellä hänen palattuaan sairaalomalta. Rautio toimi Ruukin konsulttina. Projektikoordinaattori Hannakaarina Sarvela oli Linnanmaan päiväkodin konsulttina ja perhetyön suunnittelija Marja Hiitola-Moilanen Taivalkosken konsulttina.

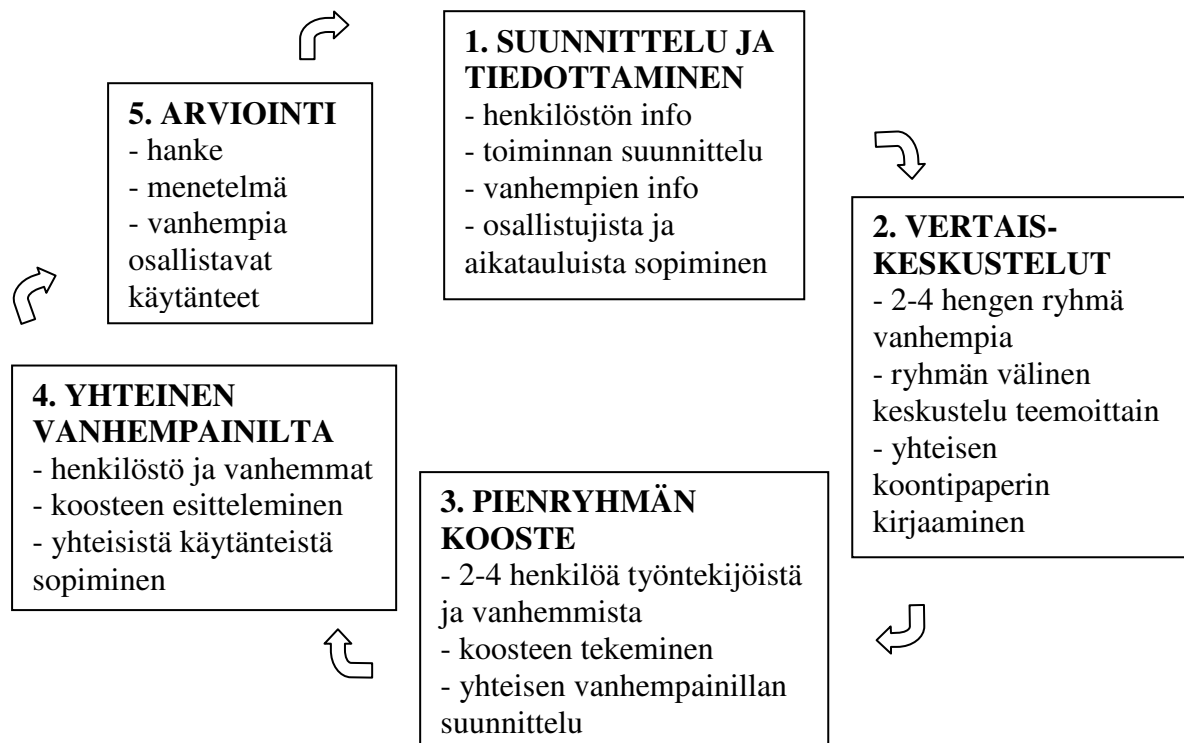
Konsultaatio toteutui pilottiyksiköissä eri tavoin. Lähtökohtana pidettiin sitä, että pilottiyksiköiden omat toiveet ja tarpeet huomioidaan konsultaation järjestämisessä. Hankkeesta tiedottaminen kuului osaksi konsulttien toimintaa. Konsultit kävivät informoimassa sekä pilottiyksiköiden henkilöstöä että vanhempia hankkeen tarkoituksesta ja osallistujien rooleista. Tiedottaminen tapahtui eri tavoin pilottiyksiköiden toiveiden mukaan. Konsultit pitivät puhelinpalavereita ja olivat sähköpostikontaktissa pilottikuntien vastuuhenkilöiden kanssa. Konsultit myös tukivat pilottiyksiköitä keskusteluteemojen työstämisessä. Piloteille toimittiin erilaisia teemamalleja, joiden pohjalta pilotit työstivät kuntakohtaiset teemansa. Hankkeen lopussa järjestetyissä vanhempainilloissa konsultit olivat mukana sovittaessa henkilöstön ja vanhempien yhteisistä käytänteistä. Konsulttien tehtävänä oli myös arviointitiedon kerääminen. Lisäksi konsultit osallistuivat hankkeen aikana toteutettuihin kahteen seminaariin, joista aloitusseminaarissa heidän vastuullaan oli toiminnan suunnittelu yhdessä pilottikuntansa edustajien kanssa.

Hankkeen metodina käytettiin Stakesissa kehitettyä **dialogista vertaisprosessia**⁶⁷. Sen tarkoituksena on varhaiskasvatustyön kehittäminen. Teemat keskusteluissa rakennettiin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden⁶⁸ pohjalta. Aluksi sovittiin vanhemmista keskusteluparit ja päätettiin ajanjakso, johon mennessä keskustelut käydään. Vanhemmat valitsivat itse, missä kävivät keskustelunsa. Päivähoitoyksiköihin varattiin halukkaille rauhallisia nurkkauksia, joissa myös saattoi keskustella. Parit tai muutaman henkilön ryhmät kävivät kuhunkin teemaan liittyvän

⁶⁷ Välimäki, A-L & Järvi, S. Vertaishaastattelu ja dialoginen vertaisprosessi. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä (toim.) Stakes, FinSoc Arviointiraportteja 2/2005. Helsinki 2005.

⁶⁸ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2003/2005). Stakes. Oppaita 56.

vertaiskeskustelun ja kirjasivat lopuksi teemakohtaisesti yhteisen näkökulmansa koontipaperille. Keskusteluprosessi jäi heidän omaan tietoonsa. Koosteet palautettiin päivähoitoyksikköön. Tämän jälkeen vanhemmista ja henkilöstöstä muodostettiin koottiin **pienryhmä**. Sen tehtävänä oli koota mielipiteet yhteiseksi koosteeksi, jonka pohjalta käytiin kaikkien halukkaiden vanhempien ja koko henkilöstön välinen yhteinen keskustelu **vanhempainillassa**. Vanhempainillassa pyrittiin sopimaan yhteisistä käytänteistä ja menettelytavoista. Dialogisen vertaisprosessin pääpiirteet näkyvät kuviossa 2. Prosessi eteni piloteissa jatkumona, syklisenä kehänä.

Kuvio 2. Dialogisen vertaisprosessin pääpiirteet

Elokuussa 2005 Poske ja Stakes järjestivät piloteille yhteisen **työseminaarin**. Seminaarissa Anna-Leena Välimäki Stakesista kertoi Vasu-prosessin valtakunnallisia kuulumisia ja perehdytti dialogisen vertaisprosessin menetelmään. Iltapäivällä pilottiyksiköiden edustajat testasivat menetelmää eläytymällä vanhemman rooliin ja keskustelemalla menetelmän mukaisesti pareittain tai pienissä ryhmissä päivähoitoon liittyvistä teemoista. Päivän päätteeksi pilotit suunnittelivat toiminnan etenemistä konsulttien tukemina.

Loppuvuodesta toteutettiin toinen työseminaari, jossa keskityttiin lähinnä toteutuneen toiminnan kuvaamiseen pilottikohtaisesti. Tilaisuudessa kerättiin myös arviointitietoa sekä toiminnasta että dialogisen vertaisprosessin menetelmästä. Seminaarin lopuksi kuultiin pilottien ideoita toiminnan jatkoa ajatellen.

3 DIALOGINEN VERTAISPROSESSI JA SEN ARVIOINTI

3.1 Hankkeesta tiedottaminen

Ruukissa ja Linnanmaalla yksiköiden muu henkilökunta, joka ei osallistunut aloitusseminaariin, sai tietoa hankkeesta ja sen tarkoituksesta konsulteilta. Ruukissa konsultti esitteli hanketta pilottiyksiköiden yhteisessä suunnitteluillassa. Linnanmaalle konsultti kutsuttiin henkilöstökokoukseen kertomaan hankkeesta ja siinä käytettävästä menetelmästä. Konsultit toimittivat päivähoitoon liittyviä teemamalleja pilottiyksiköihin. Pilottien vastuulla oli teemojen lopullinen työstäminen. Taivalkoskella ja Ruukissa suunnitteluryhmät, jotka myös olivat osallistuneet aloitusseminaariin, valmistelivat teemapaperit vanhempien keskusteluja varten. Molemmissa kunnissa työstettiin yhteiset teemat kaikkien hankkeessa mukana olevien yksiköiden käyttöön. Linnanmaalla kaksi henkilöä työsti teemoja, jotka sitten esiteltiin koko henkilöstölle ja tarkennuksien jälkeen hyväksyttiin yhteisesti. Yleisesti kaikki pilotit muokkasivat teemapaperinsa Anna-Maija Puroilan ja Pirjo Raution työstämien tarinateemojen (liite 3) pohjalta. Niissä päivähoitoa tarkastellaan tulevaisuuden tavoitetilan kautta. Ruukki lisäsi yhdeksi teemaksi syksyllä 2004 tekemänsä arvokyselyyn liittyvän teeman. Taivalkoski halusi mukaan erilaisen tuen tarpeeseen liittyvän teeman. He myös erittelivät yhteiseen koontipaperiin jokaisen teeman alle a) mitä pidätte tärkeänä ja b) aiheeseen liittyviä kehittämistarpeita. Tämä osoittautui hyväksi yhteistä koostetta työstettäessä, koska pienryhmä saattoi ryhmitellä vanhempien tärkeänä pitämät asiat ja kehittämistä tarvitsevat kohteet erikseen. Jaottelu helpotti myös yhteisen vanhempainillan keskustelun suuntaamista.

Pilottiyksiköiden vastuulla oli hankkeesta tiedottaminen yksikkönsä vanhemmille. Piloteille tarjottiin kuitenkin konsulttien tukea tässä tehtävässä. Näin tapahtuikin Ruukin yhdessä yksikössä, jossa konsultti oli paikalla vanhempainillassa ja kertoi yhdessä henkilöstön kanssa hankkeesta ja sen tarkoituksesta. Muutoin Ruukissa vanhempien informointi tapahtui siten, että omahoitaja jakoi tiedotteet vanhemmille ja kertoi samalla hankkeesta. Lisäksi järjestettiin yksikkökohtaiset perheillat, joista toiseen lapset olivat suunnitelleet perheille tempuradan ja toisessa henkilöstö leikitti lapsia viereisessä huoneessa aikuisten keskustellessa hankkeen sisällöstä. Taivalkoskella sekä perhepäivähoitajat että ryhmäperhepäiväkotien I ja II henkilöstö jakoi hankkeesta tiedotteen ja kutsui vanhemmat kunnan yhteiseen info-tilaisuuteen. Linnanmaan päiväkodissa omahoitajat kertoivat hankkeesta pienryhmävanhempainilloissa. Iltoja järjestettiin yhteensä kymmenen. Toimintatapa oli ollut talossa käytössä jo entuudestaan. Hyväksi todettua mallia haluttiin käyttää myös tämän hankkeen osana. Lisäksi päiväkodin toisen perinteen, ”Tullaan tutuksi iltapäivän” yhteydessä päiväkodin johtaja jakoi tiedotteita hankkeesta.

Taulukko 4. Hankkeesta tiedottaminen pilottikunnittain.

	Ruukki	Taivalkoski	Linnanmaan päiväkoti
Hankkeesta tiedottaminen	- informointi tiedotteen jaon yhteydessä - tiedotteet omahoitajilta - konsultti kertoi vanhempainillassa - yhteinen illanvietto, lapsille järjestetty yhteisleikkejä - syysilta perheille, jonka lapset olivat suunnitelleet	- tiedote ja kutsu info-tilaisuuteen - info-tilaisuus vanhemmille	- kerrottiin pienryhmävanhempainilloissa - Tullaan tutuksi tapahtumassa kaikille perheille jaettiin tiedote

Vanhemmilta kerättiin palautetta (liite 4) hankkeen toiminnasta mm. yhteisissä vanhempainilloissa. Sen mukaan hankkeesta oli tiedotettu pääsääntöisesti hyvin. Vanhemmat olivat saaneet tietoa sekä

kirjallisesti että suullisesti. Epäselväksi oli kuitenkin yhdelle vanhemmalle jäänyt, osallistuisiko keskusteluihin molemmat vanhemmat vai vain heistä toinen. Yksi vanhempi koki, ettei oikeastaan tiedä hankkeesta. Taulukkoon 5 on koottu joka pilottikunnasta kerätyn vanhempien palautteen pohjalta heidän mielipiteitään hankkeen tiedottamisesta.

Taulukko 5. Vanhempien palautetta hankkeen tiedottamisesta

	Vanhempi osallistui dialogiseen keskusteluun	Vanhempi ei osallistunut dialogiseen keskusteluun
Hankkeesta tiedottaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Tiedottaminen on sujunut hyvin. Olen saanut sekä suullista että kirjallista tietoa. - riittävästi tietoa jo ennen hankkeen alkua - kohtalaisen hyvää (hoitajat ja pph ohjaaja kertoivat + tiedotteet) - tiedottaminen olisi voinut olla parempaa. Epäselväksi jäi osallistuvatko molemmat vanhemmat keskusteluihin vai vain toinen. - info-illassa 	<ul style="list-style-type: none"> - en oikeastaan tiedä hankkeesta - tiedotettu hyvin

3.2 Vertaiskeskustelujen toteutuminen

Vertaiskeskustelut toteutettiin kaikissa pilottiyksiköissä vuonna 2005 lokakuun aikana. Taulukkoon 6 on eritelty keskusteluparien määrät pilottikunnittain. Ruukissa hankkeessa mukana olevissa pilottiyksiköissä yhteensä 16 paria / ryhmää kävi keskustelut ja palautti keskustelun pohjalta yhteisen koontipaperin päivähoitoyksiköihin. Muodostuneista pareista kuusi olivat puolisoita keskenään, yhdessä isät keskustelivat yhdessä ja loput olivat äitipareja / ryhmiä. Taivalkoskella pilottiyksiköissä pareja muodostui yhteensä kaksi. Lisäksi ryhmisläisten vanhemmista syntyi yksi kolmen hengen ryhmä. Kaikki keskustelijat olivat Taivalkoskella naisia. Linnanmaan päiväkodissa 10 paria / ryhmää osallistui keskusteluihin. Heistä yhden parin muodostivat isät keskenään ja yhdessä ryhmässä kahden perheen vanhemmat keskustelivat keskenään.

Taulukko 6. Keskusteluparien määrä pilottikunnittain.

	Ruukki	Taivalkoski	Linnanmaan päiväkot
Vanhempien keskustelut	16 paria/ryhmää, <ul style="list-style-type: none"> - joista 6 puolisoita keskenään - 1 isäpari 	3 paria/ryhmää, joista yksi pari perhepäivähoidosta ja loput molemmista ryhmiksistä sekaisin	10 paria/ryhmää, <ul style="list-style-type: none"> - joista 1 perhepari - 1 isäpari

Keskusteluparien muodostuminen tapahtui pääsääntöisesti päivähoitoyksiköiden järjestämissä info-tilaisuuksissa. Vanhemmat olivat suurelta osin valinneet keskusteluparinsa itse. Päivähoitoyksiköt olivat tarvittaessa auttaneet parin löytämisessä. Osa vanhemmista, jotka osallistuivat tiedotustilaisuuksiin, välittivät itse tietoa eteenpäin ja pyysivät parikseen jotakin ryhmässä olevaa toista vanhempaa. Taulukkoon 7 on koottu vanhempien palautteen perusteella

keskusteluparin valintaan liittyviä seikkoja. Sama päivähoitoyksikkö yhdisti kaikkia pareja. Keskusteluparit saattoivat olla myös työkavereita tai muuten tuttuja keskenään. Osa tutustui toisiinsa keskustelun aikana. Toisaalta päivähoidossa oleva lapsi saattoi olla yhdistävä tekijä. Keskustelijoilla oli samanikäiset lapset päivähoidossa tai keskusteltiin lapsen kaverin vanhemman kanssa.

Taulukko 7. Keskusteluparin valintaan vaikuttaneita seikkoja

Keskustelupariksi valittiin joko	<ul style="list-style-type: none"> - työkaveri - lapsen kaverin vanhemmat - toinen vanhempi ehdotti - luonnostaan - vähän sattumalta - vapaa-valintaisesti toinen mies - toinen tuttu, toiseen tutustui keskustelussa - info-illassa samanikäisen lapsen äiti, toinen muuten tuttu - päivähoitoyksikkö valitsi osan ja osa pareista valitsi toisensa
---	---

Vanhemmat valitsivat **keskustelupaikat** itsenäisesti. Päivähoitoyksiköihin oli varattu rauhallisia tiloja keskusteluja varten, mutta henkilöstöltä kerätyn palautteen mukaan vain yksi pari Ruukissa käytti päivähoitoyksikön tiloja. Pääsääntöisesti vertaiskeskustelut käytiin toisen vanhemman kotona. Samoin puoliset kävivät keskustelunsa omissa kodeissaan. Taivalkoskella kaikki keskustelut käytiin vanhempien työpaikoilla. Taulukosta 8 näkyvät keskustelupaikat pilottikunnittain.

Taulukko 8. Keskustelupaikat pilottikunnittain.

	Ruukki	Taivalkoski	Linnanmaan päiväkot
Keskustelupaikat vanhempien valinnan mukaan	-1 ryhmiksen tiloissa - kotona/ toisen vanhemman kotona	- vanhempien työpaikoilla	- kotona/ toisen vanhemman kotona

Seuraavalla sivulla olevaan taulukkoon 9 on koottu teemakohtaisesti **lapsen päivähoitoon, päivähoitopaikkaan ja siellä järjestettävään toimintaan** liittyviä yleisimpiä asioita, joita vanhemmat pitivät tärkeinä. Nämä kävivät ilmi pilottikuntien pienryhmissä⁶⁹ tekemien koosteiden perusteella. Lapsen yksilöllinen huomioiminen nousi esille monella tavalla. Vanhemmat kokivat tärkeänä, että lapsen annetaan olla oma itsensä ja että hänet hyväksytään sellaisena kuin hän on. Samoin haluttiin, että lasta kuunnellaan ja että jokainen saa riittävästi aikaa toimintoihinsa. Haluttiin myös, että lapsen kiinnostuksen kohteita tuetaan. Tärkeänä pidettiin kannustavaa ja positiivista ilmapiiriä.

Pienryhmien tekemien koosteiden perusteella voi päätellä, että vanhemmat kokevat turvallisuuteen liittyvät seikat hyvin tärkeänä lapsensa päivähoidossa. Turvallisuus nousi esille usean teeman alla. Yhdessä koosteessa oli nostettu esille myös tutustumisjaksot ennen hoitosuhteen alkamista. Päivähoitopaikassa vanhemmat arvostivat muun muassa kiireettömyyttä ja aikatauluissa joustamista. Aikatauluilla tarkoitettiin sekä päivähoitoyksikön päivärytmiä että lasten hoitoaikoja. Henkilöstön toivottiin olevan pysyvää ja ammattitaitoista. Vanhempien mukaan toiminnan tulee päivähoidossa olla suunnitelmallista ja monipuolista, jossa vapaa ja ohjattu toiminta vaihtelevat.

⁶⁹ ks. tarkemmin tämä artikkeli s. 24 pienryhmän toiminta

Vanhemmat kokivat tärkeänä myös erilaiset yhteistyömuodot päivähoidossa. Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön lisäksi esitettiin yhteistyötä toisten päivähoitoyksiköiden, esiopetuksen, koulun ja neuvolan kanssa. Asia kiteytettiin toivomalla yhteistyötä lähiympäristön kanssa.

Taulukko 9. Lapsen päivähoitoon, päivähoitopaikkaan ja toimintaan liittyviä aiheita teemoittain

Lapsi päivähoitossa	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsen yksilöllinen huomioiminen - Turvallisuus - Kannustava, positiivinen ilmapiiri - Huomioidaan lapsen kehitysvaihe ja herkkyysskaudet
Päivähoitopaikka	<ul style="list-style-type: none"> - Turvallisuus - Kiireettömyys ja joustavat aikataulut - Pysyvä, ammattitaitoinen henkilöstö - Yhteistyötä vanhempien ja lähiympäristön kanssa - Suunniteltua toimintaa - vuorohoitomahdollisuus
Toiminnan suunnittelu ja järjestäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Monipuolista toimintaa (vapaata ja ohjattua) - Sopivasti virikkeitä, rutiineja ja lepoa - Eri ikäiset lapset oppivat toisiltaan - Suunnitelmista tiedottaminen

Kun vanhemmat antoivat palautetta siitä, mitä **päivähoitopaikassa voisi kehittää**, esiintyi tiedottaminen miltei jokaisessa koosteessa. Päivähoitopaikan fyysiseen ympäristöön liittyviä kommentteja oli parissa koosteessa. Mielipiteet liittyivät sekä päivähoitopaikan turvallisuuteen että lasten viihtyvyyteen. Yhdessä koosteessa haluttiin, että kiinnitettäisiin huomiota hoitopaikan vaihtumiseen liittyviin seikkoihin ja toisessa toivottiin kehitettävän vuorohoitoa. Yhtenä kehittämiskohteista vanhemmat nostivat kasvat keskustelujen järjestämisen ja toivoivat, että henkilöstö kehottaa vanhempia niihin mukaan.

Taulukko 10. Päivähoitopaikkaan liittyviä kehittämiskohteita

Kehitettävää päivähoitopaikassa	<ul style="list-style-type: none"> - Tiedottaminen - Päivähoitopaikan fyysinen ympäristö - Hoitopaikan vaihtaminen - Vuorohoitoa voisi kehittää - Kasvat keskustelujen järjestäminen ja niihin kehottaminen
--	--

Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa 11 on esitelty pienryhmien tekemien koosteiden pohjalta esille tulleita **vanhempien osallisuuden päivähoitossa** liittyviä asioita. Vanhemmat kokivat tärkeinä päivittäisen avoimen keskustelun sekä kasvat keskustelut henkilöstön kanssa. Molemmat aiheet tulivat esille jokaisessa koosteessa usean teeman kohdalla. Vanhemmat toivoivat yhteisiä keskusteluja toiveista, odotuksista ja rooleista. Samoin haluttiin, että keskustelut perheen asioista käydään ilman, että ulkopuolinen niitä kuulee. Molemmipuolinen luottamus koettiin tärkeänä asiana. Sääntöihin liittyviä kommentteja oli myös useassa koosteessa. Vanhemmat halusivat, että säännöt ovat kaikkien tiedossa.

Pienryhmien tekemien koosteiden perusteella vanhemmat haluavat olla osallisina erityisesti **yksikkötasolla** tapahtuvassa toiminnassa. Vanhempainilloista toivottiin useassa koosteessa toiminnallisia perheilloja, joissa olisi myös vapaata yhdessäoloa. Tällöin perheet voisivat tutustua toisiinsa ja esimerkiksi lapsensa kaverin vanhempiin. Samalla vanhemmat voisivat halutessaan vaihtaa ajatuksiaan lapsen kasvatukseen liittyvistä asioista. Vanhemmat halusivat myös

kuulla päivähoitoyksikön suunnitelmista ja halutessaan vaikuttaa niihin. Samoin varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön liittyvät Vasu-illat tulivat muutamissa koosteissa esille. Yhdessä koosteessa vanhemmat halusivat osallistua varainhankintaan ja olla mukana toiminnan toteuttamisessa lapsille.

Vanhemmat halusivat olla enemmän osallisina yksikkötasolla kuin **kuntatasolla**. Kuitenkin vanhemmat ilmaisivat, että heidän toiveitaan ja tarpeitaan tulisi kuulla ennen kuin päivähoitoa koskevia päätöksiä tehdään. Samoin osa vanhemmista halusi olla mukana kuntatason Vasu-työryhmässä. Päivähoitoa kehittäessä vanhemmat toivoivat kiinnitettävän huomioita muun muassa ryhmäkokoihin ja koulutettuun henkilöstöön. Mielenpitemensä kunnan päivähoitoon liittyvistä asioista vanhemmat halusivat toimittaa joko päivähoitoyksikön kautta tai suoraan päivähoiton esimiehelle. Lisäksi yhdessä koosteessa vanhemmat halusivat, että kunnan kaikkia päivähoitomuotoja kehitetään tasavertaisesti.

Taulukko 11. Vanhempien osallisuuteen liittyviä teemoja

Yhteinen kasvatustehtävä	<ul style="list-style-type: none"> - Avoin keskustelu päivittäin ja kasvatuskeskusteluissa - Hoitajien pysyvyys - Molempipuolinen luottamus - Säännöt kaikkien tiedossa – (yhteinen linja)
Vanhemmat osallisina yksikkötasolla	<ul style="list-style-type: none"> - Vanhempainillat - Toiminnalliset tapahtumat lasten kanssa - Kuulla suunnitelmista ja tarvittaessa vaikuttaa niihin - (kasvatus)keskustelut - Vasu-illat - Varainhankinta - Olla mukana toiminnan toteuttamisessa lapsille
Päivähoidon kehittäminen kuntatasolla	<ul style="list-style-type: none"> - Mielenpitemen voisi toimittaa päivähoitoyksikön kautta tai suoraan päivähoidon esimiehelle - Vanhempien toiveiden ja tarpeiden kuuleminen ennen päivähoitoon liittyvien päätösten tekoa - Olla mukana Vasu-työryhmässä - Ryhmäkokoo ja koulutettu henkilöstö - Kaikkia päivähoiton muotoja kehitetään tasavertaisesti

Joka pilottikunnan viimeisen teeman yhteydessä keskusteluparit antoivat **palautetta keskustelutilanteesta ja keskusteltavista teemoista**. Lisäksi vanhemmilla oli mahdollisuus esittää ehdotuksia jatkotoimenpiteistä. Pienryhmien tekemien koosteiden perusteella teemat ovat olleet oleellisia ja kattavia. Vaikka teemat saivatkin myönteistä palautetta, toistivat kysymykset joidenkin mielestä itseään. Teemat koettiin myös haastavina ja vaikeina, mutta mielenkiintoisina.

Taulukko 12. Vanhempien palautetta teemoista

Teemat / kysymykset	<ul style="list-style-type: none"> - Kysymykset olivat oleellisia ja niitä oli riittävän kattavasti - Osa kysymyksistä toisti itseään - Hyviä teemoja - Teemat haastavia / vaikeita, mutta kiinnostavia - Aika laajoja kysymyksiä
----------------------------	--

Sekä vanhempainilloissa kerätyn palautteen (liite 4) mukaan että pienryhmien tekemien koosteiden pohjalta voidaan päätellä, että keskusteluhetki toisen vanhemman kanssa on koettu erittäin positiiviseksi. Vanhemmat kokivat tilanteen myönteiseksi nimenomaan siitä syystä, että he saivat

jakaa lapsen päivähoitoon liittyviä asioita toisen vertaisen kanssa. Kun vanhemmat keskustelivat keskenään, he saivat uusia näkemyksiä lapsensa päivähoitoon liittyviin asioihin ja samalla vahvistivat omia käsityksiään aiheesta. Tilanteessa löydettiin myös yhteisiä näkemyksiä. Keskustelemalla toisen vanhemman kanssa palautteen antaminen koettiin helpottuvan, koska yhdessä oli paremmin tullut mieleen kehittämissideoita. Erityisen hyvänä vanhemmat olivat kokeneet, että heidän mielipiteitään halutaan päivähoitossa kuulla. Osa vanhemmista ilmaisikin, että haluaisi kuulla myös vastaamiensa teemojen tuloksista. Keskustelutilanteessa myönteisenä oltiin koettu myös se, että tutustuu lapsiryhmän muihin vanhempiin.

Taulukko 13. Vanhempien palautetta keskustelutilanteesta

Keskustelu-tilanne	Kokemuksia:
	- Positiivinen ja mieluisa kokemus - Rakentava ja kehittävä kokemus - Antoisa tilanne, paljon vaan oli asiaa ja kohtia, mitä oli tarkoitus käsitellä. - Toinen osapuoli huumorilla
	Näkemyksen jakaminen:
	- Sai uusia näkökulmia ja toisaalta vahvisti omia näkemyksiä - Sai vaihtaa kokemuksia ja ajatuksia lasten hoidosta - Syvensi näkemystä ja löydettiin yhteinen näkemys
	Palautteen antaminen:
	- Hyvä, että vanhempien mielipiteitä halutaan kysyä - Tällä tavalla helppo antaa palautetta - Tulee paremmin mieleen kehittämissideoita - Keskustelu avasi uusia näkökulmia: ideoita ja huomioita syntyi enemmän
	Tutustuminen:
	- Kiva tutustua muihin vanhempiin

3.3 Pienryhmän toiminta

Pari vanhempien ja henkilöstön edustajaa muodostivat pienryhmän, jonka tehtävänä oli laatia kooste vanhempien vertaiskeskustelujen jälkeen palauttamista koontipapereista. Lisäksi he suunnittelivat yhteistä vanhempainiltaa, jossa kooste esitettiin kaikille asiasta kiinnostuneille ja jossa sovittiin yhteisistä käytänteistä koosteessa olevien vanhempien esille nostamien asioiden pohjalta. Henkilöstö kertoi pienryhmän toiminnasta vanhemmille hankkeen alussa järjestetyissä infoilloissa. Vanhempien ja henkilöstön edustajat pienryhmiin valittiin useasti jo samassa tilaisuudessa. Vanhemmat ilmoittavat itse kiinnostuksensa osallistua pienryhmän toimintaan. Yhdessä yksikössä työntekijä kysyi kahdelta vanhemmalta halukkuutta toimintaan. Ruukissa ja Taivalkoskella pienryhmät kokosivat koosteet vuonna 2005 marraskuun alkuun mennessä. Ruukissa jokainen pilottiyksikkö kokosi oman koosteen. Taivalkoskella koottiin kunnan yhteinen kooste. Linnanmaan päiväkodissa yksi henkilöstön edustaja teki teknisen koosteen, johon hän kokosi kaikki koontipapereissa esille tulleet asiat temakohtaisesti. Päiväkodilla jo ennen hankkeen alkua toiminut avoin vanhempaintoimikunta Kotikuusi vastasi koosteen jatkokäsittelystä. Toimikunta oli ryhmitellyt aiheita ja tehnyt koosteesta lyhennetyn yhteenvedon. Seuraavassa toimikunnan kokouksessa tammikuussa 2006 mietittiin jatkotoimenpiteitä.

Taulukko 14. Pienryhmän toimintaa pilottikunnittain

	Ruukki	Taivalkoski	Linnanmaan päiväkot
Pienryhmän toiminta	1-2 työntekijää ja 1-3 vanhempaa kokosivat koosteet yksiköittäin	2 äitiä ja 2 työntekijää kokosivat koko kunnan koosteen	- Yksi henkilöstöstä kokosi teknisesti kaikki koontipapereissa esille tulleet asiat teemoittain - Kotikuusi vanhempien toimikunnassa teemojen jatkokäsittely

Pienryhmän jäsenet päättivät työnjaosta ja siitä, miten kooste tehdään. Koontiperiaate vaihteli riippuen palautettujen koontipapereiden määrästä. Joku pienryhmä kokosi ensin samanlaiset asiat yhteen ja lisäsi sitten myös niihin liittyviä kohtia. Lopuksi kirjattiin yksittäiset asiat, koska mitään ei haluttu jättää koosteen ulkopuolelle. Yksi pienryhmä oli keskustellut ja käynyt jokaisen teeman läpi kaikista koontipapereista. Tämän jälkeen pienryhmä oli tehnyt yhteenvedon ja kirjannut asiat koosteeseen. Yhdessä pienryhmässä kirjattiin ensin kaikki vanhempien ylös kirjoittamat asiat samalle paperille. Sen jälkeen he yhdistelivät ja jäsentelivät tuloksia. Myöskään he eivät halunneet karsia mitään pois, sillä he halusivat eriävienkin mielipiteiden näkyvän koosteessa. Joidenkin asioiden kohdalla pienryhmä oli pohtinut pitkään, mitä niillä todella tarkoitetaan. Yleisesti voidaan sanoa, että pienryhmät kokosivat aihealueita ja ryhmittelivät niitä teemakohtaisesti. Ajallisesti pienryhmät työskentelivät palautettujen koontipapereiden määrästä riippuen tunnista kahteen ja puoleen tuntiin. Sekä henkilöstön että vanhemmilta saadun palautteen mukaan pienryhmässä työskentely oli koettu hauskana yhteistyömuotona, jossa yhteinen keskustelu oli koettu tärkeäksi. Vastauksien tulkitseminen oli tuntunut haastavalta ja aiheet saivat työskentelijöitä pohtimaan asioita monelta kannalta.

Taulukko 15. Vanhempien ja henkilöstön palautetta pienryhmässä toimimisesta

Toiminta	Vanhempien palautetta	Henkilöstön palautetta
pienryhmässä yhteisen koosteen työstäminen	- sujui hyvin - hyvin rakentavaa - mukavaa yhteistyötä, tutustuu lisää - yhteistyössä - erittäin hauskaa, haastavaa - pisti pohtimaan asioita monesta näkökulmasta - mielenkiintoinen, ajatuksia herättävä sisältörikas keskustelu	- antoisaa - avointa keskustelua - mukavaa, että vanhemmat lähtivät hyvin mukaan - yhteinen pohtiminen tärkeää - väh. 2 työntekijän mukana olo koostetta tehtäessä mahdollistaa ajatusten vaihtamisen jälkeenpäin - vastauksien tulkitseminen hankalaa - vei ajallisesti kauan > innostuneisuus

3.4 Yhteinen vanhempainilta

Yhteisten vanhempainiltojen tarkoituksena oli, että pienryhmässä tehdyt koosteet esitellään kaikille asiasta kiinnostuneille vanhemmille. Näin vanhempien keskusteluissa esille tulleet asiat tuotiin kaikkien tietoon. Tärkeää oli myös henkilöstön ja vanhempien vuorovaikutuksellinen keskustelu päivähoitoon liittyvistä teemoista. Illan tavoitteena oli, että henkilöstö ja vanhemmat yhdessä sopivat päivähoiton käytänteistä ja toimintaperiaatteista.

Yhteisiä vanhempainiltoja suunniteltiin sekä pienryhmissä että henkilöstön keskuudessa. Myös vanhemmilta oli tullut illan järjestämiseen liittyviä ehdotuksia. Vanhempainillat ajoittuivat marraskuun loppuun. Ruukissa ne järjestettiin yksikkökohtaisesti. Joulunin teema väritti jokaista iltaa. Yhdessä yksikössä ilta oli tarkoitettu vanhemmille. Toisissa yksiköissä myös lapset

oli huomioitu. Konsultti oli mukana kaikissa tilaisuuksissa ja perhepäivähoidon ohjaaja kahdessa illassa. Ruukissa jokaiseen vanhempainiltaan osallistui myös sellaisia vanhempia, jotka eivät olleet käyneet vertaiskeskusteluja toisen vanhemman kanssa.

Taivalkoskella järjestettiin kaksi vanhempainiltaa, joista toinen oli suunnattu perhepäivähoidossa olevien lasten vanhemmille ja toinen ryhmäperhepäivähoidon vanhemmille. Konsulteista Hiitola-Moilanen ja Rautio olivat paikalla perhepäivähoitajien vanhempainillassa. Päivähoidon ohjaaja osallistui molempiin tilaisuuksiin. Perhepäivähoitajien vanhempainillassa oli mukana ainoastaan yksi vanhempi. Tämä muutti illan kuvaa siten, että perhepäivähoitajat keskustelivat teemoista konsulttien johdolla. Ryhmäperhepäivähoidon vanhempainiltaan oli Ruukin tapaan osallistunut myös sellaisia vanhempia, jotka eivät keskusteluja olleet käyneet.

Linnanmaan päiväkodilla järjestettiin vertaiskeskusteluihin osallistuneille vanhemmille kahvitilaisuus, jossa vanhempien koontipapereihin kirjaamat kaikki kommentit oltiin laitettu nähtäville teemakohtaisesti. Myöhemmin päiväkodin avoin vanhempaintoimikunta Kotikuusi alkoi ryhmitellä aiheita ja työstää yhteenvetoa. Prosessi jatkui Linnanmaalla vuoden 2006 aikana.

Taulukko 16. Yhteiset vanhempainillat pilottikunnittain

	Ruukki	Taivalkoski	Linnanmaan päiväkot
Yhteinen vanhempainilta	Yksiköittäin - vanhempainilta - glögi-ilta, jolloin lapset leikkivät tonttuleikkejä viereisessä huoneessa - perheiltä vanhempien ehdotuksesta kodalla	- Perhepäivähoitajien vanhempainilta - Ryhmisten vanhempainilta	- Osallistuneille vanhemmille kahvitilaisuus, jossa kaikki aineisto esillä - Kotikuusi miettii jatkotoimenpiteitä

Taulukosta 17 löytyy esimerkkejä vanhempainilloissa yhteisesti sovituista käytänteistä. Tilaisuuksissa käydyt keskustelut ja sovitut asiat osoittivat, että vanhemmat haluavat olla osallisina lapsensa päivähoitossa. Henkilöstö ja vanhemmat sopivat pilottiyksiköissä muun muassa kevään 2006 painotusalueista, joihin erityisesti kiinnitetään tulevan toimikauden aikana huomiota.

Taulukko 17. Esimerkkejä yhteisesti sovituista käytänteistä

Kevään 2006 toiminta	- Kasvatuskumppanuus - Lapsen yksilöllinen huomioiminen - Kannustetaan lasta tekemään itse - Teatteriretki
Tiedottaminen	- Päivähoitoyksikön esitteen päivittäminen - Tiedotteet ilmoitustaululla ja ovesta - Yhteiset säännöt kaikkien tietoon - Toimintasuunnitelmasta tiedottaminen kasvatustilaisuuksissa ja syksyn vanhempainillassa
Kasvatustilaisuuksien keskustelut	- Kasvatustilaisuuksien organisointi valmis 8/06 - Kasvatustilaisuus 1 / vuosi - Vanhemmat ja henkilöstö yhdessä kehittävät kasvatustilaisuuksiin liittyvää lomaketta - Kasvunkansio
Vanhempainillat	- Syksyllä toiminnasta tiedottaminen, keväällä toiminnallinen perheilta - Toiminnallisia perheilloja

Sekä henkilöstöltä että vanhemmilta saadun palautteen perusteella yhteiset vanhempainillat koettiin erittäin myönteisinä ja hyödyllisinä (taulukko 18). Yhteinen keskustelu oli ajatuksia herättävää. Palautteen mukaan illan aikana syntyi yhteenkuuluvuuden tunne. Henkilöstö arvosti myös vanhempien välistä keskustelua. Vanhemmat kokivat, että heidän esittämät asiansa pantiin konkreettisesti käytäntöön, kun yhteisesti sovittiin toimintatavoista. Osa vanhemmista viittasi myös tulevaisuuden odotuksiin ja moni toivoi lisää samankaltaisia yhteisiä tapahtumia. Henkilöstön mukaan päivähoito nähtiin yhteisenä asiana, missä kaikki, niin henkilöstö kuin vanhemmatkin, ovat tasavertaisia keskenään. Näin edetään kohti kasvatuksellista kumppanuutta.

Taulukko 18. Vanhempien ja henkilöstön palautetta yhteisistä vanhempainilloista

Vanhempi osallistui dialogiseen keskusteluun	Vanhempi ei osallistunut dialogiseen keskusteluun	Henkilöstön palautetta
<ul style="list-style-type: none"> - Kiva kokemus > yhteenkuuluvuuden tunne - Hyvä juttu, mukava yhteinen hetki - Hyödyllinen, ajatuksia herättävä, asioiden toimeenpaneminen - Mukava ja antoisa, paljon tulevaisuudessa odotettavaa - Kannatti pitää, osallistujia tosin tyyppillisen vähän - Rakentavaa keskustelua - Hyvä tapa käydä asioita läpi - Tosi hyvä, lisää samanlaista - Ei ole vielä pidetty 	<ul style="list-style-type: none"> - Mielenkiintoinen kooste, hyvä tiimi, en päässyt itse mukaan ensimmäisiin keskusteluihin (oma este) - Mieli-piteiden vaihto - Hyvä keskusteluilta 	<ul style="list-style-type: none"> - Hauskaa - Kodikasta, vilkasta keskustelua - Luontevaa vanhempien välistä keskustelua - Kannustava ilmapiiri, vanhemmista henkilöstön tukijoita - Kumppanuus alkoi lähentyä. Nähtiin, että tämä on yhteinen asia > tasavertaisuus

4 OSANA VASUT KUNTOON –HANKKEEN TOIMINTAA VUONNA 2006

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Stakesin yhteinen Vasut kuntoon -hanke käynnistyi vuonna 2006 ja se kestää vuoden 2007 loppuun saakka.. Tavoitteena on, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti jokaiseen kuntaan, yksikköön sekä jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelmien laadinta pyritään juurruttamaan kuntiin pysyväksi käytännöksi, johon liittyy toiminnan sisällön ja laadun arviointi. Projektipäällikkönä Vasut kuntoon –hankkeessa toimii Marja Kaskela.⁷⁰ Stakes ja Poske ovat tehneet sopimuksen asiantuntijatyöstä, jonka mukaan Poske on jatkanut erilliseen suunnitelmaan (liite 2) perustuen hankkeeseen sisältyvää vanhempia Vasu-prosessiin osallistavaa pilottivaihetta. Sopimus on koskenut aikaa 10.3.-31.12.2006

Vanhempien osallisuus –hankkeen pilotoinnin tavoitteisiin⁷¹ lisättiin henkilöstön näkökulma, jonka mukaan henkilöstöä tuetaan hyödyntämään vertaiskeskusteluista saatu tieto varhaiskasvatuksen arjessa. Keväällä 2006 pilottihankkeen jatkoa koordinoi Seija Järvi ja hänen siirtyessä muihin työtehtäviin koordinoivastuu siirtyi Pirjo Pukarille (os. Rautio), joka myös toimi konsulttina kaikissa pilottikunnissa syksyllä 2006.

⁷⁰ <http://varttua.stakes.fi/FI/Sisallot/todentuva/Vuorovaikutteinen+ohjaus/Vuorovaikutteinen+ohjaus.htm>

⁷¹ ks. tämä raportti s. 18 Kuvio 2. Vanhempien osallisuuden vahvistaminen 2005.

4.1 Seminaaritoiminta pilotoinnin tukena ja kokemusten välittäjänä

Hankkeen ensimmäinen **valtakunnallinen seminaari** järjestettiin Oulussa maaliskuussa 2006. Osallistujia oli noin 150 henkeä. Teemana seminaarissa oli ”Vanhempien osallisuus Vasu-prosessissa”. Seminaarin tavoitteena oli tarkastella vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa sekä kasvatuskumppanuuden toteutumista varhaiskasvatuksen arjessa. Tilaisuudessa esiteltiin vanhempien osallisuuden käytäntöjä ja kuultiin pilottien kokemuksia dialogisen vertaisprosessin toteuttamisesta. Seminaari oli avoin tapahtuma, jonka järjestelyistä vastasivat hankesuunnitelman (liite 1) mukaisesti Stakes ja Poske yhdessä.

Valtakunnallisen Sosiaalialan kehittämishankkeen alaiset ja Stakesin toteuttamat PERHE-hanke ja Vasut kuntoon -hanke järjestivät valtakunnallisen yhteisseminaarin ”Kumppanuutta ja yhteisöllisyyttä - puheita ja tarinoita perheestä, palveluista ja kumppanuudesta” Helsingissä marraskuussa 2006. Seminaarin tavoitteena oli kulkea kohti kasvatuskumppanuutta, avata ovia kodin ja koulun uudelleen yhteistyöhön ja tutustua monitoimijaisiin perhepalvelukeskuksiin. Seminaarin järjestelyistä vastasi Stakes.

Vasut kuntoon –hankkeen pilotoinnin tueksi järjestettiin **kolme työseminaaria**, joiden tarkoituksena oli toimia pilottien, konsulttien ja projektisuunnittelijoiden kohtaamispaikkana. Työseminaarit järjestettiin Posken tiloissa Oulussa. Toukokuussa 2006 pidetyn ensimmäisen työseminaarin tavoitteena oli jakaa kokemuksia vanhempien vertaisdialogien ja syksyllä 2005 tehtyjen koosteiden pohjalta sovitusta vanhempia osallistavista käytänteistä. Tilaisuudessa vaihdettiin kuulumisia siitä, mitä talven aikana oli tapahtunut ja missä nyt oltiin menossa. Lopuksi suunniteltiin yhdessä pilotoinnin jatkoa. Tilaisuudessa oli osallistujia Linnanmaan päiväkodista, Taivalkoskelta ja Ruukista, lukuun ottamatta Sateenkaaren yksikköä, sekä Posken henkilöstöä.

Toinen Vasut kuntoon –hankkeen työseminaari pidettiin lokakuussa 2006. Siinä jaettiin kokemuksia syksyllä 2006 tehdyistä vanhempien dialogisista vertaisprosesseista ja vaihdettiin kuulumisia lapsi- ja yksikkötason Vasujen työstämisestä. Lisäksi tilaisuudessa kerättiin arviointitietoa koko pilotointivaiheesta ja vanhempia osallistavan toiminnan vakiinnuttamisesta. Osallistujia oli kaikista muista pilottiyksiköistä paitsi Taivalkosken kunnasta. Heidän osaltaan arviointitieto kerättiin konsultaatioilla. Vasut kuntoon –hankkeen prosektipäällikkö Marja Kaskela luennoi työseminaarissa aiheesta: ”Kasvatuskumppanuus Vasu-prosesseissa ja arjen toiminnassa”. Pirjo Pukari Poskesta vastasi seminaarin järjestelyistä ja arvioinnin suunnittelusta ja toteutuksesta.

4.2 Dialogisen vertaisprosessin kehittäminen

Toukokuussa 2006 vanhemmat kävivät **arvioivia vertaisdialogeja** siitä, miten syksyllä 2005 yhteisiin koreihin tuotetut kehittämisajatukset ja yhteisesti sovitut käytänteet olivat yksiköissä todentuneet. Poske toimitti pilottikuntiin lomakkeen, johon pilottiyksiköt keräsivät 2005 tehdyt koosteet ja yhteisesti sovitut käytänteet. Lomake toimi sekä keskustelujen pohjana että koontipaperina. Henkilöstö teki koosteen palautettujen koontipapereiden pohjalta. Toimintaan oltiin yleisesti tyytyväisiä, mutta dialogiset vertaiskeskustelut koettiin liian raskaiksi ja nopeasti toistuviksi.

Uudet vanhempien vertaisdialogit toteutettiin syksyllä 2006 muissa pilottiyksiköissä, mutta ei Taivalkoskella. Henkilöstö informoi vanhempia Vasut kuntoon –hankkeesta ja jo yhteisesti sovitusta käytänteistä sekä tiedotti syksyn 2006 vanhempien vertaisdialogien tarkoituksesta ja ajankohdasta. Kaikissa mukana olleissa yksiköissä toimintaan osallistui myös uusia vanhempia. Uudet vanhemmat keskustelivat keskenään tai edellisellä toimintakaudella mukana olleiden vanhempien kanssa. Vertaisdialogit toteutettiin samalla tavoin kuin edellisenä vuonna, mutta **painopisteenä** olivat **yksikön ja lapsen Varhaiskasvatussuunnitelmat**. Tämä johtui pilottien toiveesta saada tukea menneillään oleviin Vasu-prosesseihin sekä heidän halustaan osallistua vanhempia nimenomaan yksikkö- ja

lapsikohtaisten Vasujen laatimiseen. Osa piloteista yhdisti keväällä väliin jättämänsä arvioivat vertaisdialogit tähän keskustelukertaan. Tämä osoittautui toimivammaksi kuin keväällä toteutettu arviointi. Näin yhdistettiin uusien vanhempien mukaan tulo prosessiin, arvioitiin mennyttä ja asetettiin tavoitteita tulevalle toimikaudelle.

Vanhemmat kokivat lastaan koskevat kasvatuskeskustelut hyödyllisinä. Heidän mielestä **lapsen Vasuun** tulee kirjata muun muassa lapsen kiinnostuksen kohteet, vahvuudet ja heikkoudet sekä miten hänen yksilöllisyytensä huomioidaan varhaiskasvatuksen arjessa. Lapsen myönteinen minäkuva ja sosiaalinen kehittyminen, kuten toisten huomioon ottaminen, koettiin tärkeiksi asioiksi. Vanhemmat halusivat myös, että lapsen kehitystä ja oppimista seurataan ja että lasta tuetaan luottamaan omaan oppimiseensa. Lisäksi toivottiin, että vanhempien tärkeinä pitämät asiat vertaiskeskustelujen muiden teemojen yhteydessä huomioidaan niin lapsen kuin yksikönkin Vasuja laadittaessa. **Yksikön Vasussa** tulisi vanhempien mukaan olla lasten, henkilöstön ja vanhempien arvot toiminnalle, yksikön toiminta-ajatus sekä tavoitteet ja mahdolliset painopistealueet. Tärkeinä pidettiin ympäristön turvallisuutta ja yksikön ilmapiiriä. Lisäksi toivottiin, että yksikön Vasussa kuvattaisiin monipuolista ja eri vuodenaajat huomioon ottavaa toimintaa. Lapsilähtöisyyden toteutuminen ja lapsen yksilöllisyyden huomioiminen ryhmässä tulisi myös sisällyttää yksikön Vasuun. Vasussa pitäisi esitellä henkilöstön ja vanhempien yhteistyötavat ja -periaatteet. Lisäksi tiedottamisen muodot tulisi kirjata yksikön Vasuun.

Vuoden 2006 aikana pilottihankkeessa keskityttiin erityisesti henkilöstön reflektoinnin tukemiseen ja vanhemmilta saadun tiedon hyödyntämiseen varhaiskasvatussuunnitelmissa ja arjen toiminnassa. **Henkilöstö** kävi **vertaisdialogeja** vanhempien arvioivien vertaisdialogien koosteiden perusteella sekä vanhempien toiminnalle asettamien uusien tavoitteiden pohjalta. Henkilöstön vertaiskeskusteluja toteutettiin sekä keväällä että syksyllä 2006. Henkilöstön vertaisdialogit koottiin Posken toimittamaan lomakkeeseen (liite 6), johon pilottiyksiköt olivat ennen henkilöstön keskusteluja koonneet vanhempien palautteen. Keskustelujen tavoitteena oli pohtia sitä, mitä vanhempien antama palaute tarkoittaa yksiköissä sekä miten esille nousseet asiat huomioidaan seuraavalla toimintakaudella. Erityisesti tarkasteltiin palautteen merkitystä laadittaessa yksikkötason Vasuja.

Henkilöstön vertaisdialogeja toteutettiin sekä pilottiyksiköt keskenään että osana **konsultaatioiltoja**. Konsultin tehtävänä oli tukea henkilöstöä hyödyntämään vanhemmilta saatua tietoa yksikkö- ja lapsitason Vasujen laatimisessa ja toiminnan suunnittelussa sekä henkilöstön työkäytännöissä. Konsultaatiokertoja toteutettiin jokaisessa pilottikunnassa hankesuunnitelman mukaisesti kolme kertaa siten, että yksi pidettiin kesäkuussa 2006 ja loput syksyn 2006 aikana. Syksyn konsultaatioissa keskityttiin työstämään yksikkökohtaisia Vasuja. Niissä myös sovittiin yhteisistä käytännöistä ja dialogisen vertaisprosessin vakiinnuttamisen muodoista pilottiyksiköissä. Yksiköiltä kerätyn palautteen mukaan konsultaatio oli yksi tärkeimmistä pilotoinnin edistämisen muodoista.

Dialogiseen vertaisprosessiin voidaankin lisätä henkilöstön reflektiivinen vaihe. Tällöin vanhempien vertaiskeskusteluissa tuottamaa tietoa pohditaan sekä yksilö- että työyhteisötasolla. Itsereflektion ja henkilöstön välisten yhteisten keskustelujen kautta syvennetään pedagogista tietoisuutta ja yhteistä ymmärrystä varhaiskasvatuksen toteuttamisesta. Koosteiden tekeminen ja yhteisistä asioista sopiminen niin vanhempien kesken kuin henkilöstönkin välillä ovat dokumentteja, jotka tukevat varhaiskasvatussuunnitelmatyötä ja tavoitteiden asettelua. Näin dialogista vertaisprosessia voidaan käyttää sekä suunnittelun että arvioinnin menetelmänä. Pilotoinnista saadun kokemuksen mukaan prosessi on liian raskas toistettavaksi sellaisenaan lukukausittain. Arvioinnin voisikin liittää osaksi (vuosittaisia) vertaiskeskusteluja. Kuviossa 3. näkyy henkilöstön reflektiivinen osuus ja arvioivat vertaiskeskustelut osana dialogista vertaisprosessia.

Kuvio 3. Dialoginen vertaisprosessi

5 YHTEENVETO

5.1 Pilottihankkeen arviointia

Pilottihanke koostui kahdesta vaiheesta: Vanhempien osallisuuden vahvistaminen –hankkeen pilotoinnista vuonna 2005 ja Vasut kuntoon –hankkeen pilotoinnista vuonna 2006. Mukana olleet kunnat arvioivat pilotointiaikaa kokonaisuudessaan syksyllä 2006. Heidän antamansa palautteen mukaan **pilotoinnin toteuttamista on edistänyt** hankkeen tukirakenteeksi suunniteltu koulutusrakenne ja erityisesti konsultaatiotuki. Kunnan tasolla toimintaa on edistänyt henkilöstön aktiivisuus ja johtotasolta saatu kannustus.

Ajan puute koettiin suurimmaksi **pilotointia vaikeuttavaksi tekijäksi**. Ajan käytön teki haasteelliseksi kunnan ja yksikön kiireet sekä pilotoinnin tiivistähtisyys. Molempien pilotointivuosien tehokkainta toiminta-aikaa pilottiyksiköissä olivatkin syyslukukaudet, koska uutta rahoituspäätöstä odoteltiin pitkälle keväeseen 2006. Osa piloteista koki, että henkilökunnan vaihtuvuus koulutuksissa vaikeutti pilotointia. Hankkeissa tulisikin pohtia tapoja, jotka edistävät tiedon tasapuolista välittämistä kaikille osallisille. Joissakin pilottiyksiköissä teknisten laitteiden, kuten tietokoneen ja kopiokoneen puute vaikeuttivat pilotoinnin toteuttamista. Pilottiyksiköt dokumentoivat hankkeen etenemistä päiväkirjan tapaisesti. Liitteeseen 5 on koottu päiväkirjan teemat. Joidenkin mielestä päiväkirja oli vaikeaselkoinen. Siitä ei aina ollut selvinnyt, mitä kohdilla tarkoitetaan tai mitä kysymyksillä haetaan. Myös vanhempien motivointi ensi-innostuksen jälkeen tuntui haastavalta joidenkin pilottien mukaan.

5.2 Dialogisen vertaisprosessin toimivuudesta

Dialogisessa vertaisprosessissa painottuu sen nimessäkin ilmenevät kaksi puolta. Se on menetelmä, joka korostaa keskustelun merkitystä sekä vanhempien kesken että henkilöstön ja vanhempien välillä. Se on prosessi, jonka jokaisella vaiheella on oma merkityksensä. Se mahdollistaa osallistumisen myös prosessin eri vaiheissa. Se etenee tietyllä tavalla, jatkuvana pyörivänä kehänä.

Pilottihankkeeseen osallistuneet vanhemmat ja henkilöstö olivat sitä mieltä, että hankkeen toiminta oli vahvistanut vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Metodien kaikista vaiheista⁷² saatiin myönteistä palautetta. Dialoginen vertaisprosessi koettiin hyväksi yhteistyön välineeksi. Vertaiskeskusteluissa mahdollistui vanhempien keskinäinen tasavertainen keskustelu. Samalla vanhemmat tutustuivat toisiinsa. Vertaiskeskustelut olivat myös toimiva tapa antaa palautetta henkilöstölle. Vanhempien mielestä pareittain keskustelemalla oli helpompaa antaa palautetta kuin itsenäisesti aiheita miettimällä. Henkilöstön mukaan palautetta tulikin hyvin sekä keskustelujen avulla että yhteisissä vanhempainilloissa. Sekä pienryhmän toiminnassa että yhteisissä vanhempainilloissa henkilöstön ja vanhempien välinen yhteistyö koettiin erittäin positiivisena. Yhteiset keskustelut ja tasavertainen työskentely auttoivat ymmärtämään asioita molempien näkökulmista. Yhteisistä käytänteistä sopiminen konkretisoi toimintaa. Vanhemmat tunsivat tullessaan kuulluiksi ja kokivat palautteenannon olevan merkityksellistä.

Dialogisessa vertaisprosessissa on myös omat haasteensa. Hankkeesta tiedottamista olisi joidenkin mielestä voinut parantaa. Keskusteluissa käytetyt teemat tuntuivat osan mielestä vaikeilta ja haastavilta. Samoin pienryhmän toimintaa olisi helpottanut, jos vanhempien tärkeinä pitämät asiat ja kehittämistä tarvitsevat seikat olisi eroteltu omiksi kohdiksi joka pilottikunnassa kuten Taivalkoskella oli tehty. Sekä henkilöstöltä että vanhemmilta saadun palautteen mukaan kannattaa kiinnittää erityistä huomiota lomakkeissa käytettävän kielen ymmärrettävyyteen. Menetelmä koettiin isotöisenä. Henkilöstön kehittämis ehdotus olikin, että teemojen määrää rajattaisiin keskusteluissa. Toisaalta ensimmäisellä kerralla prosessi voitaisiin toteuttaa laajana, mutta jatkossa teemojen määrää olisi hyvä vähentää.

Henkilöstön mukaan dialogisen vertaisprosessin onnistumisen edellytyksenä on, että menetelmän sisäistää. Prosessiin kannattaa lähteä avoimin mielin. Kuten projektissa yleensäkin, myös tämän menetelmän käyttöönotossa tulee sietää epätietoisuutta. Vaikka prosessi tulee suunnitella hyvin, ei aina voi varautua kaikkeen, vaan on edettävä tilanteen mukaan. Prosessissa on tärkeää sekä johdon tuki että henkilökunnan yhteinen päätös ottaa vanhempia enemmän mukaan toimintaan. Vanhempien osallisuus on uutta sekä vanhemmille että henkilöstölle. Prosessiin tarvitaan aikaa. Hyvin tärkeää on ottaa vanhemmat heti mukaan suunnittelemaan toimintaa. Heiltä saa hyviä ehdotuksia, jotka helpottavat henkilöstön suunnittelutyötä ja osallistavat vanhempia konkreettisesti. Kun halutaan lisätä vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa, on vanhemmille osoitettava, että heitä todella kuunnellaan ja heidän mielipiteensä todentuu varhaiskasvatuksessa.

Hankkeen avulla ja vanhemmilta saamansa palautteen myötä henkilöstö on saanut tukea ja vahvistusta työtavoilleen. Toiminta on selkiyttänyt muun muassa päivähoidon tutustumisjaksoja ja vanhempainiltojen järjestämistä. Ammatillisuus on lisääntynyt oman ja henkilöstön yhteisen pohdinnan kautta. Myönteinen palaute vanhemmilta kannustaa henkilöstöä jatkamaan työkäytäntöjensä kehittämistä. Vanhemmilta tulleet toiveet on luotu varhaiskasvatuksen käytänteiksi. Prosessi on auttanut työssä kohdistamaan ajattelua yhteisiin tärkeisiin asioihin ja kehittämään niitä edelleen eteenpäin. Positiivista on henkilöstöstä ollut myös se, että vanhemmat ovat mukana ja tukena Vasu-työssä. Vanhempien antama palaute on helpottanut Vasu-työtä, koska prosessin aikana kirjattuja dokumentteja on käytetty suunnittelutyön tukena. Lasten hoito koetaan yhteiseksi asiaksi. Hankkeen myötä yhteinen päätöksenteko on lisääntynyt.

---

⁷² ks. tämä raportti s. 18. Kuvio 2. Prosessin pääpiirteet: tiedottaminen ja suunnittelu, dialogiset keskustelut, pienryhmän toiminta ja yhteinen vanhempainilta

5.3 Vanhempia osallistavia käytänteitä varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden⁷³ tavoitteena on lisätä vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuspalveluissa ja edistää vanhempien keskinäistä yhteistyötä. Lyhytaikaisen pilotoinnin yhteydessä voi tuskin puhua prosessin vaikuttavuudesta. Vanhempien ja henkilöstön antaman palautteen mukaan dialoginen vertaisprosessi on kuitenkin tukenut vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Menetelmä on herättänyt kiinnostusta vanhempien keskuudessa. Lähes jokaisessa prosessin vaiheessa on tullut mukaan uusia vanhempia. Henkilöstöltä saadun palautteen mukaan vanhempien keskinäinen kanssakäyminen on lisääntynyt selvästi hankkeen aikana. Myös vanhempien aktiivisuus yleensä päivähoitoa koskevissa asioissa on kasvanut. Henkilöstön mielestä vanhemmat ovat rohkaistuneet ilmaisemaan mielipiteitään. Vanhempien aktiivisuutta osoittaa sekin, että info-iltaan osallistuneet vanhemmat kertoivat henkilöstön lisäksi myös itse hankkeesta toisille vanhemmille ja hankkivat omaehtoisesti keskusteluparinsa. Toiminnan kautta vanhemmat ovat kokeneet tulleen kuulluksi ja heillä on ollut mahdollisuus vaikuttaa varhaiskasvatukseen. Prosessin myötä vanhempien varhaiskasvatustietoisuus on lisääntynyt, mikä sinällään mahdollistaa sen, että asioihin voi vaikuttaa.

Hanke on avannut uudenlaisen tavan keskustella päivähoitoon liittyvistä asioista vanhempien ja henkilöstön välillä. Henkilöstö kertoi huomanneensa, että monet asiat, joiden he olivat ajatelleet olevan vanhemmille itsestäänselvyksiä, eivät sitä olleetkaan. Yhteisen kielen merkitys vanhempien ja henkilöstön välillä on hankkeen myötä vahvistunut. Osa piloteista koki, että henkilöstön rooli on avainasemassa vanhempien osallisuutta mietittäessä. Vanhempien mukaan saaminen on ollut yksi pohtimisen kohteista koko hankkeen ajan. Alussa henkilöstöä epäilytti, miten vanhemmat saadaan mukaan toimintaan. Monikanavainen ja henkilökohtainen tiedottaminen lisää vanhempien osallisuutta. Myös paikalliset tarpeet ja toimintakulttuurit vaikuttavat vanhempien osallisuuteen. Kaikissa pilottiyksiköissä vanhempien osallistujamäärä kasvoi vuoden 2005 aikana. Vuonna 2006 osallistujia oli vähemmän, vaikka mukaan tulikin myös uusia vanhempia. Haasteena henkilöstö kokee kuitenkin edelleen sen, miten saada lisää vanhempia osallistumaan ja vaikuttamaan. Erityisesti pilotit toivoivat mukaan lisää isiä.

Vanhempien kehittämisideoita, miten vanhempien osallisuutta varhaiskasvatussuunnitelmatyössä ja päivähoidossa yleensä voisi lisätä, on tiedusteltu sekä keskusteluteemojen yhteydessä että erillisessä palautteessa, joka kerättiin vanhempainiltojen yhteydessä. Vanhempien mielestä panostamalla tapahtumien tiedottamiseen lisätään vanhempien mahdollisuutta osallistua. Erilaiset päivähoito- ja vanhempien / perheiden yhteiset tapaamiset koettiin foorumeina, jotka lisäävät vanhempien osallisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa. Myös vanhempien keskinäinen vuorovaikutus on tärkeää. Vanhemmat toivoivat, että heitä otetaan lisää mukaan yhteistyöhön henkilöstön kanssa. Henkilöstön ja vanhempien väliset keskustelut ovat avainasemassa. Vanhemmat haluavat tietää varhaiskasvatussuunnitelmista ja tarvittaessa vaikuttaa niihin. Vanhemmat ovat kokeneet hankkeen eri toimintamuotojen lisänneen heidän osallisuuttaan varhaiskasvatuksessa. On ehdotettu, että info-tilaisuuden kaltaisia tapahtumia olisi aina lukukauden alussa. Heidän mielestään dialogisen vertaisprosessin malli toimii ja he ovat kokeneet konkreettisesti, että heidän mielipiteillään on väliä. Samoin yhteiset sopimukset toimintatavoista on koettu myönteisenä. Taulukkoon 19, seuraavalle sivulle, on ryhmitelty vanhemmilta saatuja kommentteja liittyen vanhempien osallisuuden lisäämiseen.

⁷³ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2003. Oppaita 56. Stakes.

Taulukko 19. Vanhempien osallisuuden lisääminen päivähoitossa ja Vasu-työssä koosteiden ja palautteiden perusteella

Tiedottaminen	<ul style="list-style-type: none"> - Tiedottamalla tapahtumista paremmin - Tiedottaminen ja asioista kertominen jo valmisteluvaiheessa, jotta mielenkiinto voi herätä laajemmin
Yhteiset tapaamiset	<ul style="list-style-type: none"> - Vapaata vanhempien yhdessäoloa, tutustumista, yhteisistä asioista puhumista - Nykyinen malli hyvä, siis yhteiset tapaamiset tarpeellisia - Kyselyllä, yhteiset keskustelut tarpeellisia
Yhteistyömuotojen lisääminen	<ul style="list-style-type: none"> - Keskusteluja voisi olla enemmänkin - Ottamalla vanhempia enemmän mukaan
Hankkeeseen liittyviä kommentteja	<ul style="list-style-type: none"> - Vanhemmille ”aloitustilaisuuden” kaltaisia keskusteluita aina kauden alussa - Kyselyn tuloksista olisi kiva kuulla - Nyt ollaan oikealla tiellä, kun tämä keskustelu käytiin eka kerran. Lisää tällaista, niin vanhemmat kokevat konkreettisesti, että heitä kuunnellaan ja heidän toiveensa ”otetaan vakavasti” - Yhteisen vanhempainillan anti, kun yhteisistä käytänteistä sovittiin - Tämä malli toimii

Henkilöstö on kokenut, että vanhempien osallistumismahdollisuus vanhempainilloissa kasvaa tilaisuuksissa, joissa huomioidaan koko perhe. Näyttää myös siltä, että vapaamuotoiset tilaisuudet lisäävät vanhempien osallisuutta. Prosessi on selkiyttänyt myös vanhempainoimikunnan toimintaa. Pilotoinnin loppuvaiheessa henkilöstöltä kysyttiin, mitä vanhempia osallistavia toimintatapoja jää elämään hankkeen jälkeen. Tärkeimmiksi asioiksi koettiin erilaiset toiminnalliset perheillat sekä vanhempien osallisuus toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Vertaiskeskustelujen ideaa aiottiin toteuttaa pienemmässä mittakaavassa esimerkiksi osana vanhempainiltoja.

Vanhemmilta kerätyn palautteen ja niistä pilottikuntien yhteisessä päätösseminaarissa käydyn arviointikeskustelun perusteella dialoginen vertaisprosessi on tarjonnut vanhemmille vertaisfoorumien reflektoida toisen vanhemman kanssa lastensa varhaiskasvatukseen liittyviä kysymyksiä ja olla osallisena Vasu-prosessissa. Henkilöstölle puolestaan on tarjoutunut mahdollisuus luontevasti kutsua vanhemmat mukaan Vasu-työskentelyyn. Palautteen perusteella toiminta on vahvistanut vanhempien ja henkilöstön tasavertaista kohtaamista. Tämä on alkua myös varhaiskasvatuksen kulttuuriselle muutokselle. Pilotointi on ollut osaltaan luomassa ja vahvistamassa perhepalveluihin uutta, dialogiseen reflektioon sekä vanhempien ja henkilöstön kasvatuskumppanuuteen perustuvaa toimintakulttuuria.

LÄHTEET

<http://varttua.stakes.fi/FI/Sisallot/todentuva/Vuorovaikutteinen+ohjaus/Vuorovaikutteinen+ohjaus.htm>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2003. Stakes. Oppaita 56.

Välimäki, A-L & Järvi, S. Vertaishaastattelu ja dialoginen vertaisprosessi. Teoksessa R. Seppänen-Järvelä (toim.) Stakes, FinSoc Arviointiraportteja 2/2005. Helsinki 2005.

KIRJOITTAJAT

Järvi Seija, Assistentti, Oulun yliopisto (Projektisuunnittelija, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 31.8.2006 saakka)

Pukari (os. Rautio) Pirjo, projektisuunnittelija, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Vanhempien osallisuuden vahvistaminen 2005-2006: toiminnan eteneminen ja aikataulu 2005

Liite 1

AIKA	TAPAHTUMA	TOIMINTA	OSALLISTUJAT	PAIKKA	POSKEN OSUUS	STAKESIN OSUUS
6/05	Kuntien rekrytointi	- Soitto muutamiin päivähoidon yksiköihin - Kirje LaatuVa-hankkeen yhdyshenkilöille	- Päivähoidon johtajat - LaatuVa-hankkeen yhdyshenkilöt - Poske	-	- Rekrytoida pilottiyksiköt ja tiedottaa LaatuVa-hankkeen yhdyshenkilöille	
19.8.05	Työseminaari	- Dialogiseen vertaisprosessiin perehdyttäminen - Yksikkö- ja lapsikohtaisten Vasu-prosessien tukeminen	- Pilottiyksiköiden henkilöstö - LaatuVa-hankkeen yhdyshenkilöt - Poske - Stakes	Poske, Oulu	- Järjestää seminaari - Osallistua seminaarin toteuttamiseen	- Osallistua seminaarin toteuttamiseen
9/05	Infoillat pilottiyksiköissä vanhemmille (esim. osana syksyn vanhempainiltaa)	- Tiedotus- ja perehdyttämistilaisuus vanhemmille, jossa samalla sovitaan vanhemmista keskusteluparit ja keskustelujen toteuttamisaika. - Valitaan vanhemmista ja henkilöstöstä pienryhmä, joka tekee koonnin yksiköissä käydyistä dialogisista vertaisprosesseista.	- Lasten vanhemmat - Pilotti yksiköiden henkilöstö - Poske	Pilotti-yksiköittäin	- Perehdyttää vanhemmat yhdessä henkilöstön kanssa.	
10/05	Dialoginen vertaisprosessi	Parit keskustelevat kustakin teemasta ja kirjaavat lopuksi teemakohtaisesti yhteisen näkemyksensä paperille.	- Vanhemmat	Vanhemmat valitsevat	-	
11/05	Kooste teemoista	Pienryhmä kokoaa teemoittain vanhempien keskustelujen koosteet.	Pienryhmä vanhemmista ja henkilöstöstä	Pienryhmä valitsee	-	
11/05	Vanhempainillat pilotti yksiköissä	- Koosteiden esittäminen ja yhteisten käytäntöjen sopiminen - Dialogisten vertaisprosessien arviointi - Jatkotoimenpiteiden suunnittelu	- Vanhemmat - Pilotti yksiköiden henkilöstö - Poske	Pilotti-yksiköittäin	- Arviointitiedon kokoaminen - Jatkotoimenpiteiden dokumentointi	
12/05	Työseminaari 2	- Kootaan yhteen syksyn tapahtumia ja sovitaan jatkotoimenpiteistä.	- Pilottiyksiköiden henkilöstöt - Poske	Poske, Oulu	- Järjestää seminaari - Dokumentoida toiminta	-
12/05	Raportointi ja jatkosuunnitelma		- Poske - Stakes		- Raportti syksyn 2005 toiminnasta - Jatkosuunnitelman tekeminen	- Jatkosuunnitelman tekeminen
1/06	Valtakunnallinen seminaari Oulussa	Tuodaan esiin vanhempien osallisuuden käytäntöjä	- Avoin - Stakes - Poske	Oulu	Suunnitella ja toteuttaa seminaari yhdessä Stakesin kanssa	Suunnitella ja toteuttaa seminaari yhdessä Posken kanssa

Vasut kuntoon -hankkeen pilotoinnin toimintasuunnitelma 2006

Liite 2 (1/2)

AIKA	TAPAHTUMA	TOIMINTA	OSALLISTUJAT	PAIKKA	POSKEN OSUUS	STAKESIN OSUUS
1-2/06	Henkilöstön reflektointi Valtakunnallisen seminaarin valmistelut	Henkilöstö käy syksyn koosteiden ja/tai sovittujen yhteisten käytäntöjen pohjalta omaehtoista keskustelua siitä, ”mitä tämä tarkoittaa meillä?”	- Henkilöstö pilottiyksiköittäin	pilotti-yksiköittäin	- Suunnitella valtakunnallinen seminaari I yhdessä Stakesin kanssa	- Suunnitella valtakunnallinen seminaari yhdessä Posken kanssa
24.3.06	Valtakunnallinen seminaari I Oulussa	Tuodaan esiin vanhempien osallisuuden käytäntöjä (alustajina Stakes, Poske & Kaikki pilotit)	- Avoin - Stakes - Poske	Oulu	- Toteuttaa seminaari yhdessä Stakesin kanssa	- Toteuttaa valtakunnallinen seminaari yhdessä Posken kanssa
4-5/06	Vanhempien arvioivat vertaisdialogit	Vanhemmat käyvät vertaisdialogit siitä, miten syksyllä yhteisiin koreihin tuotetut kehittämissijatukset ja yhteisesti sovitut käytännöt ovat todentuneet; henkilöstö tekee tästä koosteen	- Vanhemmat - Henkilöstö	Vanhemmat valitsevat	- Arviointiteemojen laatiminen ja toimittaminen pilottien käyttöön	
3.5.06	Työseminaari 1	Jaetaan kokemuksia osallistavista käytänteistä. Suunnitellaan ja työstetään teemoja vanhempien vertaisdialogeja varten syksyille 2006	- Henkilöstö - Konsultit - Stakes	Poske	- Toteuttaa työseminaari - Arviointitiedon keruu	
5-6/06	Henkilöstön dialogit Konsultaatio 1	Henkilöstö käy pienryhmän koosteiden ja/tai vanhempainillassa sovittujen yhteisten käytäntöjen sekä työseminaarissa syntyneiden ideoiden pohjalta vertaisdialogit siitä, ”mitä tämä tarkoittaa meillä” ja miten huomioimme nämä asiat seuraavalla toimintakaudella; henkilöstö tekee keskusteluista yksikön koosteen , joka esitellään konsulteille konsultaatioilta	- Henkilöstö - Henkilöstö - Konsultit	pilotti-yksiköittäin pilotti-yksiköittäin	- Järjestää konsultaatio	

8/06	Uusien vanhempien vertaisdialogit Henkilöstön dialogit Konsultaatio 2	Edellisellä toimintakaudella mukana olleet vanhemmat kutsuvat uusia vanhempia vertaisdialogeihin; toteutetaan samalla tavoin kuin edellisenä vuonna Henkilöstö järjestää keskusteluille tarvittaessa tilat ja työstää koosteen Henkilöstö käy koosteiden pohjalta vertaisdialogit siitä, ”mitä tämä tarkoittaa meillä”; henkilöstö tekee keskusteluista yksikön koosteen , joka esitellään konsulteille Konsultti tukee henkilöstöä hyödyntämään vanhemmilta saatua tietoa kunta- ja yksikötason Vasujen laatimisessa ja toiminnan suunnittelussa sekä omissa työkäytännöissään	- Vanhemmat - Henkilöstö - Henkilöstö pilottiyksiköittäin - Konsultti	Vanhemmat valitsevat pilotti-yksiköittäin pilotti-yksiköittäin/ kunnittain	Järjestää konsultaatio	
9/06	Uusien käytänteiden ilta Konsultaatio 3	jaetaan kokemukset, sovitaan yhteisistä käytännöistä ja dialogisen vertaisprosessin vakiinnuttamisen muodoista	- Vanhemmat - Henkilöstö - Konsultti	pilottiyksikkö/ pilottikunta		
17.10.06	Työseminaari 2	Arvioida pilotointivaihetta ja toiminnan vakiinnuttamista	- Henkilöstö - Konsultit - Stakes	Oulu	- Toteuttaa työseminaari - Arviointitiedon keruu	
23.- 24.11.06	Valtakunnallinen seminaari II Helsingissä	Tuodaan esiin vanhempien osallisuuden käytäntöjä	- Avoin - Stakes	Helsinki		Suunnitella ja toteuttaa seminaari
12/06	Hankkeen päätösseminaari	Pilotointivaiheen päätös; pilotoinnin kokemusten ja tulosten koonti	- Henkilöstö - Konsultit - Stakes	Oulu	Suunnitella ja toteuttaa seminaari yhdessä Stakesin kanssa	Suunnitella ja toteuttaa seminaari yhdessä Posken kanssa
12/06	Raportointi	pilotoinnin prosessin kuvaus ja näkökulmien kokoaminen	- Henkilöstö - Konsultit - Stakes		tuottaa raportti	osallistua raportointiin omasta näkökulmastaan

Teemapaperi

TARINAN ALOITUS (ei koontia)

- Perheeseemme kuuluu...
- Perheemme asuu...
- Lapseni on ollut tässä päivähoitopaikassa...
- Minulla on kokemusta myös muista päivähoitopaikoista...

1. PÄIVÄHOIDOSSA TUETAAN LAPSENI KASVUA, KEHITYSTÄ JA OPPIMISTA

- Lapseni voi hyvin silloin, kun...
- Lapseni on kiinnostunut...
- Lapseni osaa...
- Lapseni tulisi oppia...
- Toivon lapsestani kasvavan...

2. ONNISTUIN SAAMAAN HYVÄN PÄIVÄHOIDON

- Valitsin tämän päivähoitopaikan, koska...
- Perheen ja päivähoidon tutustumisvaiheessa...
- Päivähoitopaikan fyysisessä ympäristössä arvostan (piha, sisätilat, välineet)...
- Henkilöstö on...
- Lasten keskinäiset suhteet päivähoitopaikassa...
- Lapseni saa riittävästi...

3. LAPSELLANI ON OLLUT HYVÄ PÄIVÄ PÄIVÄHOIDOSSA

- Tullessamme päivähoitoon...
- Päivän aikana lapseni...
- Päivähoitopaikassa järjestetään toimintaa...

4. MEILLÄ ON YHTEINEN KASVATUSTEHTÄVÄ HENKILÖSTÖN KANSSA

- Molemminpuolinen luottamus edellyttää...
- Keskustelemme lastani koskevista asioista...
- Lapseni arjessa ilmeneviä huolenaiheita...
- Keskusteluissa mukana ovat...
- Haluan osallistua päivähoidon arkitoimintaan...
- Haluan osallistua päivähoidon suunnittelemiseen ja kehittämiseen...
- Muiden vanhempien kanssa...

5. HALUAN OSALLISTUA KOTIKUNTANI PÄIVÄHOIDON KEHITTÄMISEEN

- Tutustuessani kotikuntani erilaisiin päivähoidon vaihtoehtoihin...
- Kotikuntani päivähoito asiat toimivat hyvin, koska...
- Kotikuntani päivähoitoa kehitettäessä toivon kiinnitettävän huomiota...
- Haluan vaikuttaa...
- Saan ääneni kuuluviin...

6. TARINAN PÄÄTÖS

- Keskustelutilanne on tuntunut...
- Keskusteluteemat ovat olleet...
- Jatkossa toivon...

1. PÄIVÄHOIDOSSA TUETAAN LAPSENI KASVUA, KEHITYSTÄ JA OPPIMISTA

Miten mielestänne tuetaan parhaiten lasten yksilöllistä kasvua, kehitystä ja oppimista?

Yhteinen kori:

2. ONNISTUIN SAAMAAN HYVÄN PÄIVÄHOIDON

Mitä asioita pidätte tärkeänä lapsenne päivähoitopaikassa? Mitä mielestänne voisi päivähoitopaikassa kehittää?

Yhteinen kori:

3. LAPSELLANI ON OLLUT HYVÄ PÄIVÄ PÄIVÄHOIDOSSA

Mitä asioita tulee mielestänne ottaa huomioon lasten toimintaa suunniteltaessa ja järjestettäessä?

Yhteinen kori:

4. MEILLÄ ON YHTEINEN KASVATUSTEHTÄVÄ HENKILÖSTÖN KANSSA

A) Mitä yhteisen kasvatustehtävän toteutuminen mielestänne edellyttää?

Yhteinen kori:

B) Millä tavoin haluatte osallistua päivähoidon suunnitteluun toteuttamiseen ja kehittämiseen?

Yhteinen kori:

5. HALUAN OSALLISTUA KOTIKUNTANI PÄIVÄHOIDON KEHITTÄMISEEN

Millä tavoin haluatte osallistua kotikuntanne päivähoidon suunnitteluun toteuttamiseen ja kehittämiseen?

Yhteinen kori:

6. TARINAN PÄÄTÖS

Millaiseksi koitte keskustelutilanteen ja keskusteltavat teemat? Millaisia ehdotuksia teillä on jatkoa ajatellen?

Yhteinen kori:

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Vanhempien
osallisuuden
vahvistaminen
2005-2006

Yhteistyössä:
Laatuva
2004-2006

TOIMINNAN ARVIOINTI

Lapsesi päivähoitopaikka on mukana hankkeessa, jonka tehtävänä on vanhempien osallisuuden vahvistaminen varhaiskasvatussuunnitelmia työstettäessä. Toivomme, että kerrot mielipiteesi hankkeesta, jotta toimintaa voidaan edelleen kehittää.

Olen nainen

Olen mies

Osallistuin keskusteluun parin / ryhmän kanssa

En osallistunut keskusteluihin

MILLAISENA OLET KOKENUT OSALLISUUS-HANKKEEN SYKSYN TOIMINNAN OMALLA KOHDALLASI?

- hankkeesta tiedottaminen

- keskustelut toisen vanhemman kanssa

- miten keskusteluparin valinta tapahtui?

- pienryhmässä yhteisen koosteen työskenteleminen

- yhteinen vanhempainilta

- muu toiminta, mikä? _____

Kehittämideoitasi; miten mielestäsi vanhempien osallisuutta varhaiskasvatussuunnitelmatyössä / päivähoitossa yleensä voisi edistää?

Kiitos palautteestasi!!

1. TAUSTATIETOA

- Yksikkö
  - Yksikön nimi ja sijainti
  - Kuvaus yksiköstä
- Lapset
  - Lasten määrä
  - Syksyllä 2005 aloittaneet lapset
- Henkilöstö
  - Henkilöstön määrä
  - Henkilöstön ammattitausta

2. PROSESSIN ALOITUS (Mitä tehtiin, osallistujat, kokemuksia)

- Pehdyttämistilaisuus Poskessa
- Suunnittelupalaveri(t) yksikössä
- Teemojen työstäminen

3. VANHEMPIEN INFORMOINTI

- Miten tapahtui
- Vanhempainillan toteutuminen
- Toiminnan esittäminen vanhemmille
- Osallistujat

4. DIALOGIEN TOTEUTUMINEN

- Keskusteluparien määrä
- Parien muodostuminen
- Keskustelupaikat
- Yhteiseen koriin nostetut asiat

5. PIENRYHMÄTOIMINTA

- Osallistujat
- Ryhmän jäsenten valintaprosessi
- Pienryhmän työskentely
  - Miten yhteisen korin sisältöä jäsennettiin?
  - Miten asiaa työstettiin yhteistä vanhempainiltaa varten?

6. YHTEINEN VANHEMPAINILTA

- Toteutuminen
- Osallistujat
- Kooste
  - Miten koostetta illalla esiteltiin?
  - Miten koostetta illassa työstettiin?

7. HENKILÖSTÖN KOKEMUKSIA

- Onnistumisia
- Haasteita
- Muuta

Sovittujen käytänteiden toteutumisen arviointia ja vanhempien odotuksia tulevalle toimintakaudelle (kooste vanhempien arvioinneista ja kehittämisajatuksista)	Mitä tämä tarkoittaa meillä? Miten huomioimme nämä asiat Yksikön Vasussa? Miten huomioimme nämä asiat seuraavalla toimintakaudella? Miten tämä näkyy kunkin työntekijän omassa työssä?
Lapsi päivähoitossa	
Päivähoitopaikka	
Toiminnan suunnittelu ja järjestäminen	
Yhteinen kasvatustehtävä - Lapsen Vasu; Mitä asioita vanhemmat pitävät tärkeänä, että <u>Lapsen Vasuun</u> kirjataan?	
Vanhemmat osallisina yksikötasolla - Yksikön Vasu; Mitä asioita vanhemmat pitävät tärkeänä, että <u>yksikön Vasuun</u> kirjataan?	
Päivähoidon kehittäminen kuntatasolla	